

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
UNIVERSITY OF PELLOPONNESE

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ –
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

ΘΕΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΡΟΩΝ ΣΤΑ ΠΕΝΤΕ ΝΗΣΙΑ
ΥΠΟΔΟΧΗΣ

Όνοματεπώνυμο: Αλεξάνδρα Μπρουντζάκη
ΑΜ:3032201601416

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

Ανδρέας Φερόνας
Κόρινθος, 2017

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Κανείς από εμάς δεν χτίζει αυτό που είναι μόνος του. Πάντα κάποιοι άνθρωποι είναι γύρω του και τον βοηθούν να πλάσει ουσιαστικά τον εαυτό του, το είναι του. Έτσι και στην περίπτωση της συγγραφής της παρούσας διπλωματικής εργασίας είχα δίπλα μου ανθρώπους που με στήριζαν και με βοήθησαν να ανταπεξέλθω με τον καλύτερο τρόπο σ' αυτήν την πρόκληση.

Αρχικά, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους καθηγητές μου, κ.κ. Ανδρέα Φερόνα, Ηλέκτρα Κουτσούκου και Μάνο Σπυριδάκη που με καθοδήγησαν και με βοήθησαν ουσιαστικά με τις παρατηρήσεις τους. Οφείλω ιδιαίτερες ευχαριστίες στον κύριο Θεόδωρο Παπαθεοδώρου που με συμβουλεύει και με στηρίζει στα ακαδημαϊκά μου βήματα.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς τους φίλους μου Κλαίρη, Τζένη, Μαρία, Νάνσυ, Γιώργο, Κωνσταντίνο, Βαγγέλη, Έλενα και Μαριλίζα, οι οποίοι με στήριξαν στη διάρκεια αυτής της διαδικασίας με την υπομονή και τις συμβουλές τους, καθώς και τους «συνοδοιπόρους» μου Φωτεινή, Πέτρο, Αναστασία Α., Κατερίνα, Εύη και Αναστασία Κ. με τους οποίους περάσαμε μιαν αξέχαστη χρονιά, γεμάτη γέλιο, άγχη και αγαστή συνεργασία.

Θα ήθελα να μου επιτρέψετε σ' αυτό το σημείο να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στον Μπρούνο, τον τετράποδο φίλο μου, ο οποίος πέρασε αδιαμαρτύρητα (και ...αγάβγιστα) αμέτρητες ώρες δίπλα μου, καθώς μελετούσα και έγραφα.

Τέλος, οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στους γονείς μου, Ξενοφώντα και Γιούλη, που από την ώρα που με έφεραν στον κόσμο, αγωνίζονται για να μου ανοίξουν δρόμους και να μου δώσουν εφόδια. Δεν σταμάτησαν ούτε στιγμή να με στηρίζουν και να αγωνιούν για την ευημερία και την πρόδοό μου. Το ίδιο έκανε και όλη μου η οικογένεια που με πλαισίωσε με την πίστη και την αγάπη της.

Θα ήθελα να αφιερώσω τη διπλωματική μου εργασία στη γιαγιά μου Σμαράγδα Μπρουτζάκη, ξέροντας ότι εάν ζούσε, θα ήταν περήφανη για την εγγονή της.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Ευχαριστίες.....	3
Πρόλογος.....	5
Εισαγωγή.....	6
A μέρος	
Μεθοδολογία.....	8
Στόχος.....	10
Ερευνητικά ερωτήματα	10
B μέρος	
1. Επισκόπηση Ευρωπαϊκών Συμφωνιών σχετικά με το προσφυγικό	11
2. Εννοιολόγηση- λειτουργικός ορισμός	13
2.1 Η προσφυγική κρίση και ο δρόμος προς τη Δύση	15
3. Οι προσφυγικές ροές στην Ελλάδα και οι συνθήκες στα 5 νησιά υποδοχής.....	22
3.1 Η εκπαίδευση των προσφύγων στην Ελλάδα.....	32
3.1.1 Έρευνες σχετικά με την εκπαίδευση αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα.....	39
4. Πολιτικές αντιμετώπισης και προτάσεις επίλυσης του ζητήματος.....	42
Συμπεράσματα	50
Βιβλιογραφία.....	51

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα μελέτη σχετίζεται με το ζήτημα της προσφυγικής κρίσης και τις επιπτώσεις της στα ελληνικά νησιά κατά το χρονικό διάστημα 2015-2018. Θα γίνει μια ανάλυση του ζητήματος όπως αυτό εμφανίζεται τα τελευταία τρία χρόνια και στη συνέχεια θα παρουσιαστούν προτάσεις οι οποίες έχουν στόχο να προάγουν ως ένα βαθμό τον προβληματισμό γύρω από την παρούσα, εξαιρετικά περίπλοκη κατάσταση. Αρχικά, στην πρώτη ενότητα γίνεται μια επισκόπηση των Ευρωπαϊκών Συμφωνιών πάνω στο προσφυγικό. Στη δεύτερη ενότητα αναλύεται η έννοια του προσφυγικού και της προσφυγικής κρίσης. Επίσης, στο ίδιο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα μεταναστευτικά ρεύματα και οι επιλογές των προσφύγων αναφορικά με την μετάβαση και εγκατάστασή τους στις διάφορες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην τρίτη ενότητα γίνεται αναφορά στις προσφυγικές ροές στα ελληνικά νησιά αλλά και στον σχεδιασμό της ελληνικής πολιτείας στον εκπαιδευτικό τομέα και τη συμμετοχή των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία. Τέλος, στην τέταρτη ενότητα παρουσιάζονται προτάσεις που πιστεύεται πως βρίσκονται στην κατεύθυνση της βέλτιστης αντιμετώπισης του προσφυγικού ζητήματος στην Ελλάδα και κυρίως στα νησιά που είναι αναμφισβήτητα ο πρώτος πυλώνας υποδοχής προσφύγων στη χώρα μας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το προσφυγικό ζήτημα έχει απασχολήσει πολλούς ειδικούς, ιδιαίτερα από το 2011 με την έναρξη του Συριακού πολέμου.

Αφότου ξεκίνησε η συριακή κρίση, τον Μάρτιο του 2011, δημιουργήθηκε, και με το πέρασμα των χρόνων έγινε ακόμη εντονότερο το κενό ισχύος στην περιοχή, με συνέπεια αυτό να αποτελέσει πόλο έλξης για τις επιδιώξεις των περιφερειακών δρώντων του υποσυστήματος της Μέσης Ανατολής, αλλά και αιτία αστάθειας και πολλών κινδύνων. Δυστυχώς, από τα μέσα του 2012, η συριακή κρίση μετατράπηκε σε έναν πόλεμο με ισχυρές περιφερειακές επιπτώσεις και παγκόσμιες προεκτάσεις. Η διαρκής κλιμάκωση του πολέμου στη Συρία διαμόρφωσε νέα πλέγματα δυνάμεων και ανταγωνισμών ενώ δημιούργησε ένα νέο τύπο ισλαμιστικού милитарισμού, με τη μορφή οργανώσεων και σχηματισμών όπως το «Ισλαμικό Κράτος». Τα δυσάρεστα αποτελέσματα της συριακής κρίσης φαίνονται ξεκάθαρα και μέσα από τις τεράστιες προσφυγικές ροές προς την Ελλάδα και κατ' επέκταση προς όλη την Ευρώπη.

Τα τελευταία τρία χρόνια, η Ευρώπη έζησε την πιο μεγάλη μαζική μετακίνηση ανθρώπων μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Πάνω από ένα εκατομμύριο πρόσφυγες και μετανάστες έφτασαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η πλειονότητα των προσφύγων προσπαθούσε να ξεφύγει από τον πόλεμο στη Συρία. Η Ευρωπαϊκή Ένωση εκπόνησε μια σειρά από μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης. Στα εν λόγω μέτρα περιλαμβάνονται η αντιμετώπιση των πραγματικών αιτιών της κρίσης καθώς και η μεγαλύτερη δυνατή συνδρομή στους ανθρώπους που χρειάζονται ανθρωπιστική βοήθεια, τόσο εντός όσο και εκτός της ΕΕ. Επίσης, ελήφθησαν μέτρα για τη μετεγκατάσταση αιτούντων άσυλο που βρίσκονται ήδη στην ΕΕ, για την επανεγκατάσταση από γειτονικές χώρες ατόμων που έχουν ανάγκη και για την επιστροφή στις χώρες των ατόμων που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για χορήγηση ασύλου. Στόχος της ΕΕ είναι η βελτίωση της ασφάλειας στα σύνορα με μια νέα συνοριοφυλακή και ακτοφυλακή, που θα βάζει τέλος στη λαθραία διακίνηση ανθρώπων και που θα προσφέρει ασφαλείς τρόπους νόμιμης εισόδου στην ΕΕ.

Η Ελλάδα βρίσκεται στον πυρήνα των κρίσεων που δοκιμάζουν τη συνοχή της Ευρώπης, ως οικονομικής και πολιτικής οντότητας. Μετά από οκτώ χρόνια οικονομικής ύφεσης, μείωσης των εισοδημάτων, αλλά και περιορισμού των δικαιωμάτων των πολιτών, η κρίση, από οικονομική - δημοσιονομική, έχει μετατραπεί σε κοινωνική, με στοιχεία πλέον ανθρωπιστικής κρίσης. Μέσα σε αυτό το αναμφίβολα απρόσφορο πλαίσιο, οι κρατικές, διοικητικές και κοινωνικές δομές κλήθηκαν να χειριστούν τις ροές μετακίνησης πληθυσμών από τρίτες χώρες με τρόπο που αρμόζει σε ένα κράτος δικαίου, το οποίο σέβεται και μεριμνά για τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, και να παρέχουν υπηρεσίες σίτισης, στέγασης, υγειονομικής φροντίδας, εκπαίδευσης, κοινωνικής ένταξης και πρόσβασης στις διαδικασίες απονομής ασύλου, οι οποίες προσιδιάζουν σε μία σύγχρονη, ευρωπαϊκή Πολιτεία.

Οι ελληνικές αρχές δημιούργησαν σε σύντομο χρονικό διάστημα δομές φιλοξενίας, στην ενδοχώρα και κυρίως σε πέντε νησιά, προκειμένου να χειριστούν άμεσα και αποτελεσματικά τις ισχυρές προσφυγικές ροές στη χώρα. Επίσης λειτουργούν χώροι φιλοξενίας της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες καθώς και άλλων ΜΚΟ (διαμερίσματα, ξενοδοχεία, φιλοξενία σε οικογένειες, χώροι φιλοξενίας – μετεγκατάστασης).

Η επιλογή των κέντρων υποδοχής έγινε με γνώμονα το πόσο αποτελεσματικά θα ήταν στο να φιλοξενήσουν τους πρόσφυγες αλλά και το πόσο κατάλληλη και οργανωμένη δομή θα είχαν για να καλυφθούν οι ανάγκες τους. Τα κέντρα υποδοχής προσφύγων και μεταναστών (hotspots) βρίσκονται σε πέντε νησιά: στη Σάμο, στη Λέσβο, στη Χίο, στην Κω και στη Λέρο.

Α ΜΕΡΟΣ

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ- ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.

Για τη συγγραφή της παρούσας διπλωματικής έπρεπε εν πρώτοις να εμπλουτίσω τις γνωστικές μου βάσεις πάνω στα ζητήματα του προσφυγικού και της μετανάστευσης. Έτσι, μπήκα στη διαδικασία μελέτης βιβλίων, άρθρων, διαδικτυακών πηγών και στοιχείων από τους αρμόδιους φορείς για να σχηματίσω μια πρώτη άποψη για το ποια είναι τα ερευνητικά μου ερωτήματα. Για να καταλήξω στην τελική βιβλιογραφία, επέλεξα ύστερα από συζήτηση με τους καθηγητές μου, το ακριβές θέμα ώστε να προσδιορίσω τα στοιχεία και τις πληροφορίες που θα μου ήταν χρήσιμα. Διατύπωσα, λοιπόν, την ερευνητική μου ιδέα σε ένα βασικό ερώτημα: «Ποια είναι η αντιμετώπιση της προσφυγική κρίσης στα 5 νησιά υποδοχής;» Στη συνέχεια, προσδιόρισα τις λέξεις-κλειδιά του θέματός μου, δηλαδή *πρόσφυγας*, *κρίση* και πιο συγκεκριμένα *προσφυγική κρίση*. Έπειτα, υπέβαλλα το θέμα μου σε μια διαδικασία ελέγχου για να διαπιστώσω εάν το αντικείμενο που επέλεξα, χρήζει περαιτέρω επισκόπησης και εάν είναι κατάλληλο για διπλωματική εργασία. Αφού διαπίστωσα ότι υπάρχει υλικό το οποίο μπορώ να ερευνήσω, προχώρησα στην αξιολόγηση των πηγών που είχα συλλέξει.

Το δεύτερο βήμα μου ήταν να μελετήσω την ιστορία του Συριακού Εμφυλίου ο οποίος οδήγησε στα προσφυγικά ρεύματα προς την Ευρώπη. Έπειτα, έγινε μελέτη άρθρων και βιβλιογραφίας σχετικής με την αντιμετώπιση της προσφυγικής κρίσης στην Ελλάδα. Επιπλέον προσπάθησα να προσεγγίσω νομικά κείμενα έτσι ώστε να κατανοήσω καλύτερα και να παρουσιάσω το νομικό καθεστώς για τους πρόσφυγες στη χώρα ενώ ταυτόχρονα συνέλεξα στοιχεία από το αρμόδιο Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής. Συνδυάζοντας όλο το υλικό που συγκέντρωσα, προσπάθησα να αποτυπώσω με σαφήνεια την κατάσταση που επικρατεί και την αντιμετώπιση του προσφυγικού στα ελληνικά νησιά.

Πιο αναλυτικά, για την ολοκληρωμένη παρουσίαση των γεγονότων έγινε μια βιβλιογραφική έρευνα. Η βιβλιογραφία αυτή προήλθε κυρίως από στοιχεία της Γραμματείας Ενημέρωσης και Επικοινωνίας (2017), από την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2016) αλλά και από μελέτες και έργα που έχουν γραφτεί για το συγκεκριμένο θέμα όπως: Dimakos, I. and Tasiopoulou, K. (2003), “Attitudes towards Migrants: what do Greek students think about their immigrant classmates”. Κούτσης, Α. (1992), «Μέση Ανατολή. Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική Ανάπτυξη». Λυγερός Σ. (2016), «Ισλαμική τρομοκρατία». Παντελάκος, Τ. Γ. (2017), «Η διαχείριση των προσφυγικών ροών στη χώρα μας. Τι γίνεται στη Βόρεια Ελλάδα;». Συνήγορος του Πολίτη (2017), «Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων». Τριανταφυλλίδου Α. (2015), «Μετατρέποντας την προσφυγική κρίση σε ευκαιρία; Τρέχουσες Προκλήσεις για την Ελλάδα».

Σχετικά με θέματα εκπαίδευσης, χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από πρόσφατες έρευνες που αναφέρονται στην ένταξη των παιδιών προσφύγων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα αλλά και τη διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκε η έρευνα της Κουτίβα Αν. με θέμα «Η συμβολή των Παιδαγωγικών Τμημάτων Δημοτικής Εκπαίδευσης στη διαπολιτισμική ετοιμότητα και επάρκεια των μελλοντικών δασκάλων - Μελέτη περίπτωσης του ΠΤΔΕ Πάτρας» (2009). Επίσης, μια ακόμη έρευνα είναι της Παπαζώη Θ. (2016) με θέμα Ευρωπαϊκή πολιτική για την εκπαίδευση των μεταναστών και η πολιτική της Ελλάδας «Οι απόψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας για την εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο Ελληνικό Δημοτικό Σχολείο». Άλλες δύο έρευνες είναι αυτές των Σκούρτου Ε., Βρατσάλη Κ. & Χ. Γκόβαρη, (2004) με θέμα «Μετανάστευση στην Ελλάδα και Εκπαίδευση: Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης - Προκλήσεις και προοπτικές βελτίωσης», και των Τζωρτζοπούλου Μ. και Κοτζαμάνη Α. (2008) με θέμα «Η εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών: διερεύνηση των προβλημάτων και της προοπτικής επίλυσής τους».

Σχετικά με τα στοιχεία για την κατάσταση του προσφυγικού ζητήματος στα νησιά, πολλές πληροφορίες χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο και από άρθρα τοπικών μέσων ενημέρωσης.

ΣΤΟΧΟΣ

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να παρουσιαστεί η κατάσταση που επικρατεί στα ελληνικά νησιά με τις συνεχόμενες εισροές προσφύγων αναλύοντας τα αίτια της προσφυγικής κρίσης αλλά και το πώς αυτή αντιμετωπίζεται από την ελληνική κυβέρνηση, καθώς και να διατυπωθούν προτάσεις που θα μπορούσαν να βελτιώσουν αυτήν την κατάσταση.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Βασικά ερευνητικά ερωτήματα που πρόκειται να απαντηθούν στην παρούσα μελέτη είναι τα εξής:

1. Ποιες είναι οι αιτίες που οδήγησαν στα προσφυγικά ρεύματα από τη Συρία.
2. Ποιους δρόμους ακολούθησαν οι πρόσφυγες.
3. Πώς κατέληξαν στα ελληνικά νησιά.
4. Ποια είναι η αντιμετώπιση της προσφυγικής κρίσης στα 5 νησιά υποδοχής.
5. Ποιοι φορείς συμβάλλουν στην αντιμετώπισή της.
6. Ποιες λύσεις θα μπορούσαν να προσφέρουν αποτελεσματικούς τρόπους αντιμετώπισης του προσφυγικού ζητήματος.

Β΄ μέρος

1^ο κεφάλαιο

1.Επισκόπηση Ευρωπαϊκών Συμφωνιών σχετικά με το προσφυγικό

Από τη στιγμή που άρχισε να γίνεται έντονο το προσφυγικό ζήτημα, ξεκίνησε μια σειρά από Συνόδους με σκοπό την ολοκλήρωση συμφωνιών μεταξύ χωρών για την αντιμετώπισή του. Η αρχή θα λέγαμε ότι έγινε με την άτυπη Σύνοδο Κορυφής που πραγματοποιήθηκε στη Μάλτα τον Φεβρουάριο του 2017. Βασικό σημείο συζήτησης ήταν η μείωση των προσφυγικών ροών από τη Μεσόγειο και συγκεκριμένα στη διαδρομή Λιβύη-Ιταλία. Στο κείμενο των συμπερασμάτων υπογραμμίστηκε ότι ο έλεγχος των εξωτερικών συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η ανακοπή των παράνομων μεταναστευτικών ροών προς την Ευρώπη, αποτελούν βασικό στοιχείο για μια βιώσιμη πολιτική μετανάστευσης. Στο κείμενο σημειώνεται ότι στην Ανατολική Μεσόγειο, παρά τις πιέσεις που παραμένουν, οι αφίξεις τους τελευταίους τέσσερις μήνες του 2016 ήταν μειωμένες κατά 98% σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2015, ενώ οι ηγέτες της ΕΕ θα συνεχίσουν να υποστηρίζουν την πλήρη εφαρμογή της συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας αλλά και τις χώρες του "δρόμου" των Δυτικών Βαλκανίων. Οι ηγέτες της ΕΕ επικεντρώθηκαν στον "δρόμο" της Κεντρικής Μεσογείου, αναφέροντας ότι στη διάρκεια του 2016, οι αφίξεις ξεπέρασαν τις 180.000.

Επισημάνθηκε επίσης η δέσμευση των χωρών για μείωση των μεταναστευτικών ροών στην κεντρική Μεσόγειο και την εξάρθρωση των κυκλωμάτων λαθρεμπόρων. Επίσης, στο κείμενο συμπερασμάτων της Συνόδου της Μάλτας αναφέρθηκε ότι θα δοθεί προτεραιότητα στους εξής τομείς:

- Εκπαίδευση, εξοπλισμός και υποστήριξη της Λιβυκής Ακτοφυλακής και άλλων συναφών υπηρεσιών. Συμπληρωματικά προγράμματα εκπαίδευσης από την ΕΕ πρέπει να αναπτυχθούν γρήγορα, αρχίζοντας από εκείνα που έχουν ήδη αναληφθεί στο πλαίσιο της επιχείρησης

SOPHIA.

Η χρηματοδότηση και ο προγραμματισμός αυτών των δραστηριοτήτων θα πρέπει να γίνει βιώσιμος και προβλέψιμος, και διαμέσου του Μεσογειακού Δικτύου Seahorse.

- Αυξημένες προσπάθειες προκειμένου να διαλυθεί η επιχείρηση λαθρεμπορίου ανθρώπινων ζώων, με ευθύνη της Λιβύης και σχετικών διεθνών εταιρών, συμπεριλαμβάνοντας, μεταξύ άλλων, την Europol και την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή.

- Βελτίωση της κοινωνικο-οικονομικής κατάστασης των τοπικών κοινοτήτων στην Λιβύη, ιδιαίτερα στις παράκτιες περιοχές και στα σύνορα της Λιβύης με τους "δρόμους" μετανάστευσης.

- Εξασφάλιση επαρκούς ικανότητας υποδοχής και ικανοποιητικών συνθηκών για τους μετανάστες στη Λιβύη από κοινού με την UNHCR και τον IOM.

- Υποστήριξη του IOM στην ενίσχυση των δραστηριοτήτων υποστηριζόμενης οικειοθελούς επιστροφής.

- Ενίσχυση των εκστρατειών ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης που απευθύνονται σε μετανάστες στη Λιβύη και τις χώρες προέλευσης και διέλευσης, σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς και διεθνείς οργανισμούς, ιδιαίτερα για την αντιμετώπιση του επιχειρηματικού μοντέλου των διακινητών.

- Συμβολή στη μείωση της πίεσης στα χερσαία σύνορα της Λιβύης, σε συνεργασία τόσο με τις λιβυκές αρχές αλλά και με όλους τους γείτονες της Λιβύης, μεταξύ άλλων με την υποστήριξη έργων ενίσχυσης της ικανότητας διαχείρισης των συνόρων τους.

- Παρακολούθηση των εναλλακτικών διαδρομών και της πιθανής εκτροπής των δραστηριοτήτων των διακινητών, μέσω από κοινού προσπαθειών γειτονικών χωρών στο πλαίσιο εταιρικής σχέσης, με την υποστήριξη των κρατών μελών και όλων των σχετικών οργανισμών της ΕΕ και με τη διάθεση όλων των αναγκαίων μέσων επιτήρησης.

- Συνεχής υποστήριξη των προσπαθειών και πρωτοβουλιών μεμονωμένων κρατών-μελών που ασχολούνται άμεσα με τη Λιβύη. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΕ εκφράζει την ικανοποίησή της και είναι έτοιμη να υποστηρίξει την Ιταλία στην εφαρμογή του μνημονίου συμφωνίας που υπεγράφη στις 2 Φεβρουαρίου 2017 από τις ιταλικές αρχές και τον πρόεδρο του υπουργικού συμβουλίου της Λιβύης Al Serraj.

- Εμβάθυνση του διαλόγου και της συνεργασίας σε θέματα μετανάστευσης με όλες τις χώρες που συνορεύουν με τη Λιβύη, συμπεριλαμβανομένης της καλύτερης

επιχειρησιακής συνεργασίας με τα κράτη μέλη και την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Συνόρων και του Λιμενικού για την πρόληψη αναχωρήσεων και τη διαχείριση των επιστροφών.

Οι ηγέτες της ΕΕ αναφέρουν ότι ορισμένες από τις προαναφερόμενες δράσεις μπορούν να χρηματοδοτηθούν μέσω του Ταμείου της ΕΕ για την Αφρική με 1,8 δισ. από τον προϋπολογισμό της ΕΕ και 152 εκατομμύρια από τις συνεισφορές των κρατών.

Προκειμένου να καλυφθούν οι πλέον επείγουσες ανάγκες της παρούσης αλλά και για όλο το 2017, η Σύνοδος της Μάλτας καλωσορίζει την απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να συμβάλλει, ως πρώτο βήμα, με επιπλέον 200 εκατομμύρια ευρώ στο Ταμείο της ΕΕ για την Αφρική και να δώσει προτεραιότητα στα προγράμματα που αφορούν στην μετανάστευση και σχετίζονται με τη Λιβύη.

2^ο Κεφάλαιο

2. Εννοιολόγηση- Λειτουργικός ορισμός

Προσφυγική κρίση.

Για να κατανοήσουμε τον όρο προσφυγική κρίση, πρέπει να αποσαφηνιστεί τι είναι ο πρόσφυγας, τι ορίζεται ως προσφυγικό ζήτημα και γιατί ορίζουμε ως κρίση την παρούσα κατάσταση,

* πρόσφυγας είναι το πρόσωπο που αναγκάζεται να εγκαταλείψει τον τόπο διαμονής του και να καταφύγει σε έναν άλλο για λόγους πολιτικούς, οικονομικούς, θρησκευτικούς ή για να αποφύγει μια καταστροφή. Η λέξη προσφυγικός/ή/ο σχετίζεται με τους πρόσφυγες και προσδιορίζει την κατάσταση (Πάπυρος LAROUSSE, Εγκυκλοπαιδικό λεξικό, 2003, τόμος 4, σελ 266)

* Σύμφωνα με τη Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, στο Διεθνές Δίκαιο, ο όρος "πρόσφυγες" χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά μετά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο (1914-1918) για τα άτομα που στη διάρκεια του πολέμου εγκατέλειψαν τα υπό κατάληψη εδάφη ή τα εδάφη που καταλήφθηκαν από τον εχθρό, καθώς και άτομα που

εκτοπίστηκαν από αυτά τα εδάφη με διαταγή των στρατιωτικών ή πολιτικών αρχών (Μεγάλη Σοβιετική Εγκυκλοπαίδεια, τόμος 28, σελ 696).

* Σύμφωνα με τη Σύμβαση της Γενεύης για τους πρόσφυγες, πρόσφυγας ονομάζεται κάθε άνθρωπος που βρίσκεται έξω από το κράτος του οποίου είναι πολίτης εξαιτίας δικαιολογημένου φόβου ότι εκεί θα υποστεί διωγμούς λόγω της φυλής, της θρησκείας ή της εθνικότητάς του, ή ακόμα εξαιτίας της ιδιότητάς του ως μέλος μιας ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας ή των πολιτικών του απόψεων (πολιτικός πρόσφυγας), και επιπλέον τού είναι αδύνατο να εξασφαλίσει προστασία από τη χώρα του, ή, εξαιτίας του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να τεθεί υπό αυτή την προστασία. Μέχρι να του αναγνωρισθεί νομικά η ιδιότητα του πρόσφυγα από μία χώρα, ένας άνθρωπος μπορεί να βρίσκεται υπό το καθεστώς του «αιτούντος άσυλο». Συνήθως, η αδυναμία εξασφάλισης προστασίας είναι αποτέλεσμα πολέμου, ωστόσο, ο παραπάνω ορισμός αποκλείει τους πρόσφυγες εξαιτίας φυσικών καταστροφών. (Convention and Protocol relating to the Status of Refugees, 1967).

Κρίση

Είναι η απότομη όξυνση ενός προβλήματος, η επιδείνωση μιας κατάστασης.

Προσφυγική κρίση

Πολλά ευάλωτα άτομα έρχονται στην ΕΕ για να ζητήσουν άσυλο. Πρόκειται για μια μορφή διεθνούς προστασίας που παρέχεται σε άτομα που εγκαταλείπουν τη χώρα καταγωγής τους και οι οποίοι δεν μπορούν να επιστρέψουν λόγω βάσιμου φόβου διώξεων. Η ΕΕ έχει νομική και ηθική υποχρέωση να προστατεύσει αυτούς που έχουν ανάγκη. Τα κράτη μέλη είναι υπεύθυνα για την εξέταση των αιτήσεων ασύλου και για την απόφαση όσον αφορά στο ποιοι θα τύχουν προστασίας. Παρόλα αυτά, δεν χρήζουν προστασίας όλοι όσοι έρχονται στην Ευρώπη. Πολλοί είναι εκείνοι που προσφεύγουν στις ευρωπαϊκές χώρες για να βελτιώσουν τις συνθήκες ζωής τους και τα άτομα αυτά χαρακτηρίζονται συχνά ως οικονομικοί μετανάστες. Χιλιάδες άνθρωποι έχουν χάσει τη

ζωή τους προσπαθώντας να φτάσουν στην ΕΕ. Σχεδόν το 90% των προσφύγων έχουν περάσει τα σύνορα της Ευρώπης παράτυπα, δηλαδή έχουν πληρώσει οργανωμένους εγκληματίες και διακινητές ανθρώπων για να τους περάσουν από τα σύνορα. Η παροχή στους ανθρώπους αυτούς τροφής, νερού και στέγασης αποτελεί τεράστια πίεση για τους πόρους ορισμένων κρατών μελών της ΕΕ. Αυτό ισχύει κυρίως για την Ελλάδα και την Ιταλία, όπου καταφθάνει πρώτα η μεγάλη πλειονότητα των προσφύγων και μεταναστών που μετακινούνται προς την ΕΕ. Πολλά άτομα επιθυμούν ενδεχομένως να καταλήξουν σε χώρες όπως η Σουηδία και η Γερμανία, γεγονός που δημιουργεί προβλήματα στις χώρες από τις οποίες διέρχονται ώστε να φτάσουν στον προορισμό τους (πχ την Κροατία, την Ουγγαρία, την Αυστρία και τη Σλοβενία).

2.1. Η προσφυγική κρίση και ο δρόμος προς τη Δύση

Πέρα από την οικονομική κρίση, υπάρχει ακόμη μία μεγάλη κρίση που καλείται να αντιμετωπίσει η Ευρώπη και αυτή είναι η ανθρωπιστική ενώ η εικόνα που παρουσιάζει είναι ανησυχητική. Σε συνέχεια του ανθρωπιστικού εφιάλτη που προκάλεσαν οι πόλεμοι στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ, η λεγόμενη «Αραβική Άνοιξη» που ανέτειλε στην περιφέρεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης στοχεύοντας στον εκδημοκρατισμό των κοινωνιών, οδήγησε μοιραία στην καταστροφή των παλαιών δομών εξουσίας, σε τέτοιο, μάλιστα, βαθμό που εκρίζωσε κάθε θεσμικό υπόβαθρο και δημιούργησε άγριες εμφύλιες συγκρούσεις και φυλετικές διαμάχες. Είναι γεγονός πως ειδικότερα από το 2011, η Ευρώπη ζει την πιο μεγάλη μαζική μετακίνηση ανθρώπων μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Εκατομμύρια πρόσφυγες και μετανάστες έφτασαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το μεγαλύτερο μέρος των προσφύγων προσπαθούσε να ξεφύγει από τον πόλεμο στη Συρία. Οι τραγικές εικόνες απόλυτης καταστροφής, μαζικών θανάτων με θύματα πρωτίστως αμάχους, ευάλωτους και ανήλικα παιδιά, συγκλόνισαν και εξακολουθούν να συγκλονίζουν την ευρωπαϊκή και τη διεθνή κοινή γνώμη. Η μαζική φυγή ανθρώπων από τις εστίες των συρράξεων, με κάθε τρόπο, με κάθε μέσο, ήταν γι' αυτούς η μόνη διαφανόμενη ελπίδα σωτηρίας (Συνήγορος του Πολίτη, 2017).

Οι πρόσφυγες καταφθάνουν στην ΕΕ για να ζητήσουν άσυλο. Η ΕΕ έχει νομική και ηθική υποχρέωση να προστατεύσει αυτούς που έχουν ανάγκη. Τα κράτη μέλη είναι υπεύθυνα για την εξέταση των αιτήσεων ασύλου και για την απόφαση όσον αφορά στο ποιοι θα τύχουν προστασίας. Όμως δεν χρειάζονται προστασία όλοι όσοι έρχονται στην Ευρώπη. Πολλά άτομα εγκαταλείπουν τη χώρα τους στην προσπάθειά τους να βελτιώσουν τη ζωή τους. Τα άτομα αυτά αναφέρονται συχνά ως οικονομικοί μετανάστες και αν δεν γίνει δεκτή η αίτησή τους για άσυλο, οι εθνικές κυβερνήσεις έχουν υποχρέωση να τους αποστείλουν στη χώρα καταγωγής τους, ή σε άλλη ασφαλή χώρα από την οποία έχουν διέλθει (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Πιο συγκεκριμένα, για να γλιτώσουν από τη βία, 4 εκατομμύρια πολίτες της Συρίας έχουν εγκαταλείψει τη χώρα καταφεύγοντας στις γειτονικές χώρες της Ιορδανίας, Ιράκ, του Λιβάνου, στην Τουρκία, στην Ελλάδα και από εκεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτελώντας ένα σημαντικό ρεύμα της ευρωπαϊκής μεταναστευτικής κρίσης. Υπάρχουν πάνω από 270.000 αιτήσεις ασύλου Σύρων στην Ευρώπη, αλλά και χιλιάδες άλλοι πρόσφυγες που έχουν μετεγκατασταθεί σε τρίτες χώρες (Cockburn, 2014).

Χιλιάδες άνθρωποι έχουν χάσει τη ζωή τους στη θάλασσα προσπαθώντας να φτάσουν στην ΕΕ. Σχεδόν το 90% των προσφύγων και μεταναστών έχουν πληρώσει οργανωμένους εγκληματίες και διακινητές ανθρώπων για να τους περάσουν από τα σύνορα. Επίσης, σύμφωνα με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, οι άνθρωποι που σκοτώθηκαν στον πόλεμο μέχρι και τις 12 Δεκεμβρίου 2016, ανέρχονται στις 310.000. Ομάδες και οργανώσεις ακτιβιστών εκτιμούν τον αριθμό των νεκρών μεταξύ 149.016 και 350.760 (Glass, 2016).

Αν και μιλούν την ίδια γλώσσα και έχουν την ίδια θρησκεία, οι κυνηγημένοι από τον εμφύλιο πρόσφυγες προτιμούν να κάνουν το επικίνδυνο ταξίδι προς την Ευρώπη παρά να καταφύγουν στις χώρες του Κόλπου. Αυτό αποτελεί σίγουρα ένα παράδοξο για όσους παρακολουθούν το θέμα της μετανάστευσης των προσφύγων της Συρίας. Το γιατί δηλαδή επιλέγουν να περάσουν όλες αυτές τις δυσκολίες για να βρεθούν στην Ευρώπη, ενώ θα μπορούσαν να κατευθυνθούν στις χώρες του Κόλπου, εκεί που και αρκετά χρήματα υπάρχουν (λόγω πετρελαίου) αλλά και τα πολιτισμικά στοιχεία (γλώσσα,

θρησκεία κ.λπ.) είναι σχεδόν ταυτόσημα. Ενώ και η πορεία προς αυτές είναι μάλλον πιο εύκολη και σίγουρα πιο σύντομη.

Σύμφωνα με δημοσίευμα του πρακτορείου Bloomberg, οι αιτίες αυτού του φαινομένου είναι αρκετές. Κατ' αρχήν, οι χώρες του Κόλπου, η κάθε μια με τον δικό της τρόπο, εμπλέκονται στην εμφύλια διαμάχη που έχει ξεσπάσει στην χώρα, ενισχύοντας η κάθε μία την πλευρά που θεωρεί πιο κοντά στα συμφέροντα και το θρησκευτικό της δόγμα. Παράλληλα, ενώ παρέχουν δεκάδες εκατομμύρια δολάρια για να δημιουργήσουν καταυλισμούς προσφύγων μέσα στην Ιορδανία και το Λίβανο, βάζουν πολύ αυστηρούς περιορισμούς για την είσοδο των ομόθρησκών τους στις χώρες τους. Και όλα αυτά παρά το γεγονός ότι οι περισσότεροι μετανάστες είναι Σουνίτες, όπως και η πλειονότητα των κατοίκων στις χώρες του Κόλπου. Τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα έχουν δώσει πάνω από 540 εκατομμύρια δολάρια για την κατασκευή καταυλισμών στην Ιορδανία και το βόρειο Ιράκ. Και θεωρούν ότι είναι καλύτερο για τους ίδιους να βρίσκονται οι πρόσφυγες κοντά στις χώρες τους, έτσι ώστε να είναι εύκολο για αυτούς να γυρίσουν πίσω όταν τελειώσει ο πόλεμος. Όμως, όπως φαίνεται, αυτή είναι η εύκολη λύση για τις αρχές αυτών των χωρών αλλά και ένα άλλοθι για να μην εμπλακούν πιο άμεσα στο πρόβλημα των μεταναστών, στέλνοντάς τους προς την λύση της Ευρώπης. Για κάποιες από αυτές, υπάρχουν κάποια «αντικειμενικά» προβλήματα, όπως για παράδειγμα το Κατάρ, όπου οι μόνιμοι γηγενείς κάτοικοι δεν ξεπερνούν τις 30.000 (Bloomberg, 2015).

Η ουσία είναι ότι οι χώρες του Κόλπου κάνουν απλά ότι χρειάζεται για να μην εμπλακούν άμεσα στο πρόβλημα. Προσφέρουν την ελάχιστη δυνατή υποστήριξη, κλείνοντας έξω από την πόρτα τους την δυστυχία των ανθρώπων αυτών τους οποίους εξωθούν να αναζητήσουν την τύχη τους σε εντελώς ξένες χώρες, διακινδυνεύοντας τις ζωές τους. Κάτι που δημιουργεί πρόβλημα ακόμα και στους πιο θετικούς Ευρωπαίους πολιτικούς, οι οποίοι κάνουν λόγο για πραγματικό σκάνδαλο, καθώς χώρες όπως η Σαουδική Αραβία ξοδεύουν απλά και μόνο χρήματα, χωρίς όμως να θέλουν τους μετανάστες στα εδάφη τους (Cockburn, 2014).

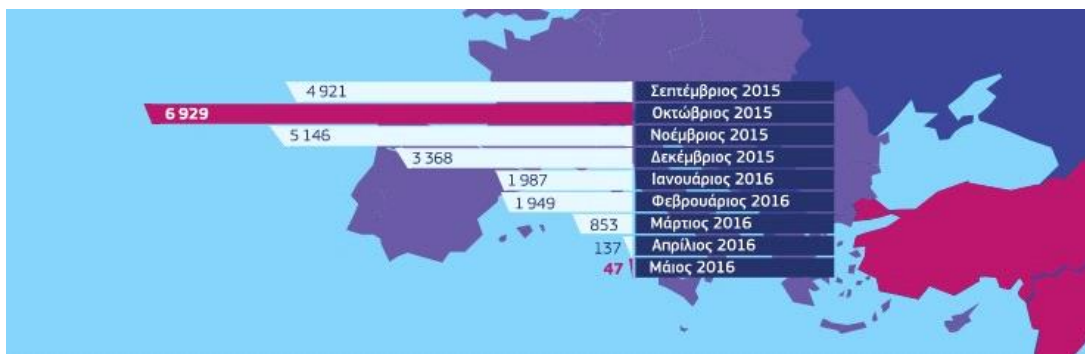
Αντιμέτωποι λοιπόν με αυτή την κατάσταση, οι ηγέτες των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που εν πολλοίς διατηρούν το προνόμιο της διαμόρφωσης της εξωτερικής πολιτικής της, επέδειξαν αδικαιολόγητη αμηχανία. Άργησαν να αντιληφθούν

το μέγεθος του ζητήματος, και όταν πλέον το αντελήφθησαν, αντέδρασαν αποσπασματικά, αντί να δράσουν στο πλαίσιο ενός συνεκτικού σχεδίου. Και πάλι δίστασαν να αναθέσουν στους ενωσιακούς θεσμούς την «διοικησία» ενός ολοκληρωμένου προγράμματος για τη διαχείριση των μεικτών ροών προσφύγων και μεταναστών, προκαλώντας με τον τρόπο αυτό - πέραν της ανθρωπιστικής κρίσης στα νότια σύνορα της ΕΕ, κυρίως στην Ελλάδα και στην Ιταλία - και έξαρση ρατσιστικών και ξενοφοβικών τάσεων μέσα στους κόλπους της Ευρώπης. Το ζήτημα κατέστη αντικείμενο πολιτικής αντιπαράθεσης μεταξύ κρατών μελών, αλλά και μεταξύ πολιτικών και κομματικών συσχετισμών εντός των κρατών μελών (Συνήγορος του Πολίτη, 2017).

Η παροχή στους πρόσφυγες τροφής, νερού και στέγασης αποτελεί τεράστια πίεση για τους πόρους ορισμένων κρατών μελών της ΕΕ. Αυτό ισχύει κυρίως για την Ελλάδα και την Ιταλία, όπου καταφτάνει πρώτα η μεγάλη πλειονότητα των προσφύγων και μεταναστών που μετακινούνται προς την ΕΕ. Πολλά από τα άτομα αυτά επιθυμούν ενδεχομένως να καταλήξουν σε άλλες χώρες της ΕΕ, όπως η Σουηδία ή η Γερμανία. Το γεγονός αυτό έχει, επίσης, δημιουργήσει προβλήματα στα κράτη μέλη από τα οποία διέρχονται οι μετανάστες, ώστε να φτάσουν στον τελικό τους προορισμό, για παράδειγμα, στην Κροατία, την Ουγγαρία, την Αυστρία και τη Σλοβενία. Σε ένα μεγάλο μέρος της ΕΕ - τον χώρο Σένγκεν - οι άνθρωποι μπορούν να κυκλοφορούν ελεύθερα, χωρίς ελέγχους στα εσωτερικά σύνορα· ωστόσο, η ροή των προσφύγων έχει οδηγήσει ορισμένα κράτη μέλη να επαναφέρουν τους ελέγχους στα σύνορά τους με άλλες χώρες της ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Η ΕΕ κατέληξε πρόσφατα σε συμφωνία με την Τουρκία με στόχο να σταματήσει η ανεξέλεγκτη εισροή μεταναστών σε μία από τις κύριες διαδρομές, στο Αιγαίο Πέλαγος. Η συμφωνία προβλέπει επίσης δυνατότητες νόμιμης εισόδου προσφύγων στην Ευρώπη. Το αποτέλεσμα ήταν να μειωθεί σημαντικά ο αριθμός των προσφύγων και των μεταναστών που έρχονται από την Τουρκία. Αφού κορυφώθηκε σε 7.000 άτομα ανά ημέρα τον Οκτώβριο του 2015, ο μέσος αριθμός αφίξεων μειώθηκε σε 47 άτομα ημερησίως στο τέλος του Μαΐου του 2016 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Σχήμα 1: Αριθμός προσφύγων και μεταναστών που διασχίζουν τη θάλασσα από την Τουρκία προς την Ελλάδα ανά ημέρα

Πηγή: ΓΔ Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων

Από το 2015 η άφιξη μεταναστών επηρεάζει ορισμένα κράτη μέλη περισσότερο από άλλα, έτσι και ο αριθμός των αιτούντων άσυλο δεν είναι ισομερώς κατανομημένος μεταξύ τους. Το 2015, από το σύνολο των αιτήσεων ασύλου, το 75% καταχωρίστηκε σε πέντε μόλις κράτη μέλη (Γερμανία, Ουγγαρία, Σουηδία, Αυστρία και Ιταλία). Η Ευρώπη εν συνόλω, το 2016 απάντησε θετικά σε 710.400 αιτήσεις ασύλου, ενώ απέρριψε 433,000, που συνεπάγεται ότι δέχθηκε κάτι περισσότερο από 1,1 εκατ. νέες αιτήσεις, άρα και αφίξεις, όπως ανακοίνωσε η Eurostat. Η πλειοψηφία των προσφύγων ήταν από τη Συρία και ακολουθούν το Ιράκ και το Αφγανιστάν.

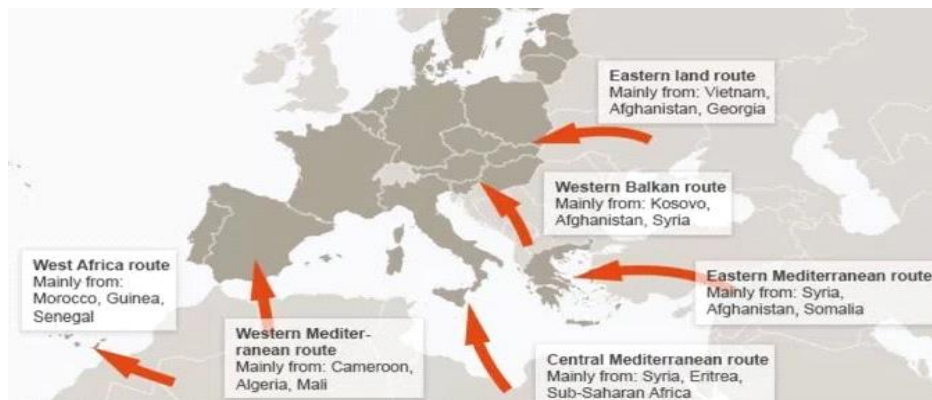
Μια πιο προσεκτική ματιά στα ποσοτικά στοιχεία όμως, αποδεικνύει ποιες χώρες σήκωσαν το βάρος του προσφυγικού, ποιες κοινωνίες ήταν πιο ανοιχτές και τι σηματοδοτεί αυτό για την ισορροπία δυνάμεων. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία, η Γερμανία, η Σουηδία, η Ιταλία, η Γαλλία και η Αυστρία υποδέχθηκαν το μεγαλύτερο πληθυσμό προσφύγων, ενώ η Δανία, Τσεχία, Λετονία, Ρουμανία, Σλοβενία και Πορτογαλία τον μικρότερο.

Ειδικότερα, το 57% του συνολικού αριθμού των ατόμων που έλαβαν άσυλο τη χρονιά που μας πέρασε στην Ε.Ε. ήταν πρόσφυγες από τη Συρία, ο συνολικός αριθμός των οποίων ανήλθε σε 405.600 άτομα. Άσυλο έλαβαν, επίσης, 65.800 πολίτες Ιράκ και 61.800 προερχόμενοι από το Αφγανιστάν. Επίσης, όπως αποδεικνύεται από τα στοιχεία της Eurostat, η Γερμανία ήταν η χώρα της Ε.Ε. που χορήγησε άσυλο στους περισσότερους πρόσφυγες, με τον αριθμό αυτών να ανέρχεται σε 445.210 συνολικά ή 5.420 ανά εκατομμύριο κατοίκων. Ακολουθούν η Σουηδία η οποία χορήγησε άσυλο σε 69.350, αριθμό διπλάσιο από αυτόν του 2015, η Ιταλία που έδωσε άσυλο σε 35.450

ανθρώπους, η Γαλλία (35.170), η Αυστρία (31.750) και η Ολλανδία (21.825). Η Ελλάδα έδωσε άσυλο σε 8.545 άτομα ή 790 ανά εκατομμύριο κατοίκων (Eurostat, 2017).

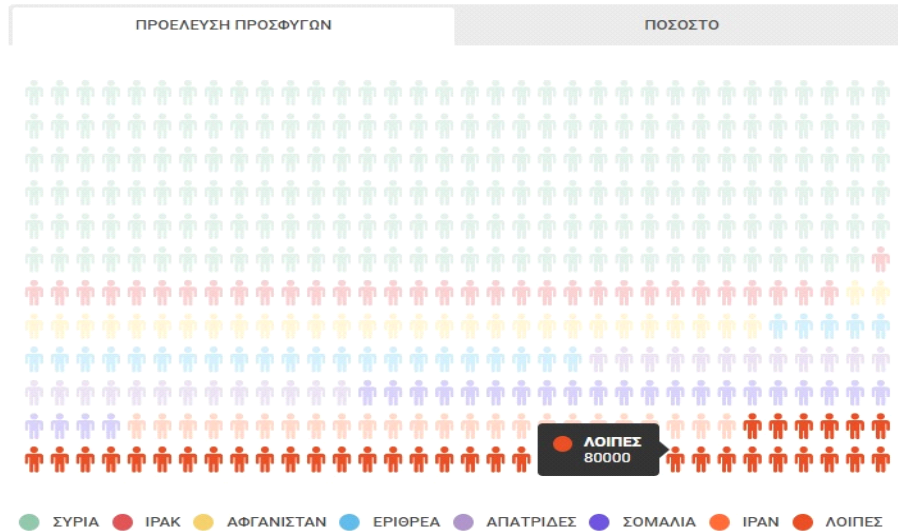
Τα ποσοτικά στοιχεία όμως που δείχνουν τον αριθμό των προσφύγων ανά εκατομμύριο κατοίκων, ανά χώρα λένε μια κάπως διαφορετική ιστορία, αποκαλύπτοντας ότι χώρες όπως η Μάλτα και η Αυστρία πρωτοστάτησαν στην απορρόφηση προσφύγων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει και το γεγονός ότι αν και η Γερμανία υποδέχθηκε τον μεγαλύτερο αριθμό προσφύγων και έδωσε και το μεγαλύτερο αριθμό ασύλων, η Σουηδία έδωσε τις περισσότερες -κατά πληθυσμιακή αναλογία - θετικές απαντήσεις.

Σχήμα 2: Οι μεγαλύτερες προσφυγικές ροές στην Ευρώπη

Πηγή: *Frontex.europa.eu*

Σχήμα 3: Η προέλευση των προσφύγων

Πηγή: Eurostat

Συνολικά, η ΕΕ διέθεσε περισσότερα από 10 δισεκατομμύρια ευρώ από τον προϋπολογισμό της για την αντιμετώπιση της προσφυγικής κρίσης τα έτη 2015 και 2016. Τα πιο πολλά άτομα που φτάνουν στην ΕΕ έχουν βασικές ανάγκες, όπως καθαρό νερό, τροφή και στέγη. Η ΕΕ χρηματοδοτεί έργα για να αντιμετωπιστούν οι πιο επείγουσες ανθρωπιστικές ανάγκες των 50.000 προσφύγων και μεταναστών που φιλοξενούνται στην Ελλάδα από τον Μάιο του 2016. Επιπλέον, Η ΕΕ έχει αυξήσει την ικανότητά της όσον αφορά στη διεξαγωγή επιχειρήσεων έρευνας και διάσωσης στη Μεσόγειο και την καταπολέμηση εγκληματικών δικτύων. Τριπλασιάζοντας τους διαθέσιμους πόρους, βοήθησε να διασωθούν πάνω από 250.000 ζωές το 2015. Τον Ιούνιο του 2016, τα κράτη μέλη της ΕΕ συμφώνησαν να δημιουργηθεί μια νέα Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή για την ενίσχυση της διαχείρισης και της ασφάλειας των κοινών εξωτερικών συνόρων της ΕΕ. Η Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία έχει δημιουργήσει ένα νέο Ευρωπαϊκό Κέντρο κατά της Παράνομης Διακίνησης Μεταναστών για να υποστηρίξει τα κράτη μέλη της ΕΕ στην εξάρθρωση των εγκληματικών δικτύων που εμπλέκονται στην οργανωμένη παράνομη διακίνηση μεταναστών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

3^ο Κεφάλαιο

3. Οι προσφυγικές ροές στην Ελλάδα και οι συνθήκες στα πέντε νησιά υποδοχής

Ο πόλεμος και γενικότερα η έκρυθμη κατάσταση που προέκυψε τα τελευταία χρόνια στη Συρία, στο Ιράκ, στο Αφγανιστάν και σε άλλες χώρες της Ασίας, καθώς και σε μερικές χώρες της Αφρικής, είχε και έχει ως παρενέργεια, μεταξύ άλλων, την δημιουργία μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών προς διάφορες κατευθύνσεις. Αναζητώντας ένα ασφαλές καταφύγιο, ένα πολύ μεγάλο μέρος των μετακινούμενων πληθυσμών επέλεξε την Ευρώπη ως τόπο μετεγκατάστασης. Στην Ευρώπη καταφθάνουν καθημερινά πολλοί υπήκοοι άλλων χωρών με πρόθεση να παραμείνουν για κάποιο χρονικό διάστημα, έχοντας αφήσει τη χώρα τους είτε επειδή εκεί κινδυνεύει η ζωή τους, η σωματική τους ακεραιότητα ή η ασφάλειά τους, είτε επειδή θέλουν να βελτιώσουν την οικονομική τους κατάσταση και εν γένει τις συνθήκες της διαβίωσής τους (Παντελάκος, 2017).

Η Ελλάδα αποτελεί χώρα προέλευσης προσφύγων και μεταναστών για πολλές δεκαετίες. Τα τελευταία είκοσι χρόνια έχει μετατραπεί σε χώρα προορισμού αλλά και εισόδου στην Ε.Ε., τόσο λόγω της πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας, όσο και λόγω της γεωγραφικής της θέσης, η οποία την καθιστά φυσικό σταυροδρόμι μεταξύ των χωρών της Βόρειας και Κεντρικής Ευρώπης και των χωρών της Ασίας και της Αφρικής (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, 2014).

Είναι γεγονός πως η Ελλάδα βρέθηκε στο επίκεντρο αμφότερων των κρίσεων που δοκιμάζουν τη συνοχή της Ευρώπης, ως οικονομικής και πολιτικής οντότητας. Μετά από οκτώ συναπτά έτη ύφεσης, συρρίκνωσης των εισοδημάτων, αλλά και των δικαιωμάτων των πολιτών, η κρίση, από οικονομική - δημοσιονομική, έχει μετεξελιχθεί κατά τα έτη 2015 – 2016 σε ευρύτερα κοινωνική, με χαρακτηριστικά πλέον ανθρωπιστικής. Μέσα σε αυτό το αναμφίβολα απρόσφορο πλαίσιο, οι κρατικές, διοικητικές και κοινωνικές δομές κλήθηκαν να διαχειριστούν τις ροές μετακίνησης πληθυσμών από τρίτες χώρες με τρόπο που αρμόζει σε ένα κράτος δικαίου, το οποίο σέβεται και μεριμνά για τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, και να παρέχουν υπηρεσίες σίτισης, στέγασης, υγειονομικής

φροντίδας, εκπαίδευσης, κοινωνικής ένταξης και πρόσβασης στις διαδικασίες απονομής ασύλου, οι οποίες προσιδιάζουν σε μία σύγχρονη ευρωπαϊκή Πολιτεία (Συνήγορος του Πολίτη, 2017).

Όπως και η Ευρώπη στο σύνολό της, έτσι και η Ελλάδα διήλθε από διαφορετικές φάσεις στην αντιμετώπιση του ζητήματος των μεικτών ροών πληθυσμών τρίτων χωρών. Η αρχική διστακτικότητα αναγνώρισης του ζητήματος και λήψης ακόμη και των στοιχειωδέστερων μέτρων προπαρασκευής για μία αποτελεσματική διαχείρισή του, έδωσε τη θέση της σε μία διάχυτη αμηχανία αντίδρασης, όταν πλέον οι ροές απέκτησαν, κατά τη διάρκεια του 2015, ένταση και πυκνότητα. Η έλλειψη σχεδιασμού, συνεκτικής πολιτικής και στρατηγικού σχεδίου χαρακτήρισε και αυτή τη φάση, σε τέτοιο βαθμό που το βάρος της διαχείρισης των ροών εναποτέθηκε στη διατήρηση του λεγόμενου «Βαλκανικού Διαδρόμου» ανοικτού, για την περισσότερο ή λιγότερο ασφαλή διέλευση των μετακινούμενων πληθυσμών. Και, τέλος, η τρίτη διακριτή φάση στην εκδήλωση του ζητήματος και στη διαχείριση των μετακινούμενων πληθυσμών χαρακτηρίστηκε από την Κοινή Δήλωση ΕΕ - Τουρκίας της 18ης Μαρτίου 2016. Οι ροές, πλέον, είναι ελεγχόμενες και ο πληθυσμός μεταναστών και αιτούντων άσυλο που διαβιούν στη χώρα μετρήσιμος και περιορισμένος (Συνήγορος του Πολίτη, 2017).

Η Ελλάδα, δεν αποτελεί τελικό προορισμό για την συντριπτική πλειονότητα των μεταναστών και προσφύγων. Παρ' όλα αυτά, όμως, ως ευρωπαϊκή πύλη καλείται να διαχειριστεί τις μεταναστευτικές ροές. Το πρόβλημα που προέκυψε με τους πρόσφυγες και τους μετανάστες δεν είναι καινούργιο. Ξεκίνησε με την έναρξη της έκρυθμης κατάστασης στις χώρες προέλευσης των μετακινούμενων πληθυσμών και πήρε την μορφή που έχει σήμερα. Επομένως, είναι κατανοητό ότι η ύπαρξη ενός κοινού ευρωπαϊκού συστήματος διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών, που να εξασφαλίζει τόσο τον πρόσφυγα από τους κινδύνους στη χώρα καταγωγής του, όσο και τη χώρα μας από τυχόν κατάχρηση της διαδικασίας αυτής από πρόσωπα που δεν δικαιούνται προστασίας, είναι απαραίτητη και σημαντική (Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, 2014).

Συνεπώς, ενώ τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα πλήττεται από μια σοβαρή οικονομική και κοινωνική κρίση, μετά το 2013 και ιδιαίτερα κατά την περίοδο 2014 - 2015 έχει βρεθεί αντιμέτωπη με έναν ραγδαία αυξανόμενο αριθμό μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών. Κανένας δεν είχε προβλέψει τη δραματική κλιμάκωση των προσφυγικών ροών που έλαβε χώρα κατά τους πρώτους 10 μήνες του 2015, και η οποία εξακολουθεί να είναι σε πλήρη εξέλιξη.

Οι ροές προσφύγων και μεταναστών προς τα νησιά του Αιγαίου κατά το καλοκαίρι του 2015 ήταν πρωτοφανείς σε σχέση τόσο με προηγούμενες μεταναστευτικές ροές και με ροές προς άλλους προορισμούς, όσο και με το μέγεθος των νησιών που κλήθηκαν να υποδεχθούν τις εν λόγω ροές, ενώ η έκταση του φαινομένου και των επιπτώσεων αυτού αυξάνονται καθώς συνεχίζονται με ιδιαίτερη δυναμική οι συγκεκριμένες ροές. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι περισσότεροι από 660.000 άνθρωποι είχαν εισέλθει στην Ελλάδα μεταξύ 1ης Ιανουαρίου και 13 Νοεμβρίου 2015, περνώντας από την Τουρκία προς στα νησιά του Αιγαίου, οι περισσότεροι από αυτούς προσπαθώντας να ξεφύγουν από τον πόλεμο και τη βία στις χώρες προέλευσής τους (τη Συρία, το Αφγανιστάν, το Ιράκ αλλά και το Πακιστάν και τη Σομαλία) (Τριανταφυλλίδου, 2015).

Μάλιστα, το εύρος των ροών προσφύγων και μεταναστών το καλοκαίρι του 2015 είχε ξεπεράσει κατά πολύ κάθε προηγούμενο. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας (από αστυνομικές και λιμενικές αρχές), κατά την περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου 2015, οι συλληφθέντες – χρησιμοποιώντας την ορολογία της Ελληνικής Αστυνομίας– μη νόμιμοι μετανάστες ανήλθαν στο σύνολό τους στις 271.156, παρουσιάζοντας αύξηση 251% σε σχέση με το σύνολο του 2014 (77.163) και 530% σε σχέση με το σύνολο του 2013 (43.002). Το καλοκαίρι του 2015 δημιουργήθηκε ένα πρωτόγνωρο κύμα προσφύγων με προορισμό τα νησιά που βρίσκονται πολύ κοντά στα παράλια με την Τουρκία. Μόνο τον Οκτώβριο του 2015, περισσότεροι από 200.000 άνθρωποι έφτασαν στην Ελλάδα, πολλοί από αυτούς περνώντας από το νησί της Λέσβου (Τριανταφυλλίδου, 2015).

Οι εν λόγω ροές προσφύγων και μεταναστών μέσω της Μεσογείου προς την Ελλάδα κατά το 2015 αφορούν, σύμφωνα με τα στοιχεία της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες μέχρι τις 14 Σεπτεμβρίου 2015, κυρίως πολίτες από τη Συρία σε

ποσοστό 70% και από το Αφγανιστάν σε ποσοστό 19%, ενώ περιλαμβάνονται και πολίτες από το Ιράκ (4%) και το Πακιστάν (3%). Επιπρόσθετα, ως προς το φύλο των συγκεκριμένων προσφύγων και μεταναστών, το 66% είναι άνδρες, το 13% είναι γυναίκες και το 21% είναι παιδιά (Υπουργείο Οικονομία, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, 2015).

Κατά την περίοδο Ιανουαρίου – Αυγούστου 2015 σε σύγκριση με την αντίστοιχη του 2014, οι συλληφθέντες για παράνομη είσοδο στη χώρα αυξήθηκαν κατά 1.690% στην ευρύτερη περιοχή της Περιφερειακής Ενότητας Λέσβου και Λήμνου, κατά 1.115% στην περιοχή των Βορείων Δωδεκανήσων (Κως, Κάλυμνος, Λέρος, Φαρμακονήσι, Αγαθονήσι, κ.ά.), κατά 921% στην ευρύτερη περιοχή της Χίου (Χίος, Ψαρρά, Οινούσες) και κατά 700% στην ευρύτερη περιοχή της Σάμου (Σάμος, Ικαρία, Φούρνοι), ενώ στις άλλες περιοχές τα ποσοστά αύξησης είναι χαμηλότερα. Μεταξύ των εν λόγω περιοχών, τα νησιά που αποτέλεσαν τους πρώτους τόπους μαζικής άφιξης, καθιστώντας ορατά τα σημαντικά ζητήματα του φαινομένου, ήταν η Κως και η Λέσβος. Έτσι, στο τέλος του Αυγούστου, καθώς συνεχίστηκε με ιδιαίτερη δυναμική η εισροή, η Λέσβος είχε δεχθεί το 47% (113.371) των προσφύγων και μεταναστών, η Κως το 15% (36.533), η Σάμος το 14% (32.934), η Χίος το 11% (26.561) και το Φαρμακονήσι το 4% (9.336) (Υπουργείο Οικονομία, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, 2015).

Το προφίλ των προσφύγων που εισήλθαν στην Ελλάδα το 2016 έχει ως εξής: Το 46% των προσφύγων που κατέφθασαν στη χώρα μας, από χερσαία και θαλάσσια σύνορα, προέρχονται από Συρία, 24% από Αφγανιστάν, 15% από Ιράκ, 5% από Πακιστάν, 3% από Ιράν (1.1.2016 – 31.10.2016). Το 64% των εισερχομένων είναι άνδρες και 36% είναι γυναίκες ενώ 24,5% των εισερχομένων ανδρών και 31,9% των εισερχομένων γυναικών είναι κάτω των 18 ετών. Συνολικά, το 2015 πραγματοποιήθηκαν 872.519 αφίξεις στα ελληνικά νησιά ενώ το 2016 έγιναν 172.465 αφίξεις στα ελληνικά νησιά (Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας, 2017).

Συμπεραίνουμε λοιπόν, ότι οι κύριες χώρες προέλευσης των ροών προς την Ελλάδα είναι η Συρία (περισσότερο από 50% των αφίξεων), το Αφγανιστάν (περίπου 30%) και το Ιράκ (περισσότερο από 10%). Πρόκειται δηλαδή για πληθυσμούς που μετακινούνται για να βρουν διεθνή προστασία.

Δυστυχώς, εκ του αποτελέσματος διαπιστώθηκε ότι η χώρα μας δεν ήταν προετοιμασμένη όπως θα έπρεπε. Οι Τούρκοι δουλέμποροι άρχισαν να προωθούν με λαστιχένιες βάρκες προς τα εγγύς ευρισκόμενα στη γειτονική χώρα, ελληνικά νησιά, υπερβολικά μεγάλο αριθμό προσφύγων και μεταναστών. Τα ελληνικά νησιά πλημμύρισαν από αλλοδαπούς οι οποίοι ήθελαν να συνεχίσουν το ταξίδι τους. Αυτό όμως δεν μπορούσε να γίνεται ανεξέλεγκτα. Οι υπάρχουσες υποδομές δεν επαρκούσαν για να αντιμετωπιστεί η κατάσταση. Μπροστά σ' αυτό το τεράστιο πρόβλημα άρχισε η ανασύνταξη. Η ελληνική πολιτεία έπρεπε να αλλάξει τα πλάνα της ώστε τα νησιά να αποσυμφορούνται το ταχύτερο δυνατό. Έτσι, καταρχάς ιδρύθηκαν και λειτούργησαν δομές πρώτης υποδοχής και καταγραφής στη Λέσβο, στη Σάμο, στη Χίο, στην Κω και στη Λέρο.

Πιο αναλυτικά, οι ελληνικές αρχές το 2015 διαχειρίστηκαν τις πρωτοφανείς προσφυγικές ροές κυρίως στα πέντε νησιά υποδοχής (Λέσβος, Σάμος, Χίος, Κως, Λέρος) δημιουργώντας το συντομότερο δυνατό δομές φιλοξενίας και καταργώντας τους χώρους όπου πρόσφυγες έβρισκαν πρόχειρο κατάλυμα. Μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα μεταφέρθηκαν άτομα από πλατείες και πάρκα σε οργανωμένες δομές, κέντρα υποδοχής.

Μετά την ίδρυση των hotspots σε 5 νησιά αιχμής ως Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης με τον Ν. 4375/2016 και την Κοινή Δήλωση ΕΕ - Τουρκίας της 18ης Μαρτίου 2016, παραμένει καίριας σημασίας ο εντοπισμός των ευάλωτων προσώπων κατά τις διαδικασίες υποδοχής εντός 25 ημερών στα hotspots, ωστόσο, η καθολική εφαρμογή διαδικασιών πρώτης υποδοχής παραμένει επίσης το ζητούμενο. Χαρακτηριστικά, σε αυτοψία στις 26-27.7.2016 στο hotspot Σάμου, διαπιστώνεται ότι δεν περνούν όλοι οι νεοεισερχόμενοι, από διαδικασίες ιατρικής εξέτασης, όπως επιβάλλει ο νόμος. Αυτό που συμβαίνει στην πράξη είναι η καταγραφή τυχόν ευαλωτότητας στην καρτέλα ταυτοποίησης (ταυτοποίηση προσώπου και ιθαγένειας) των νεοεισερχομένων, κατά την αρχική συνέντευξή τους από την ΕΛ.ΑΣ. με τη συνδρομή της FRONTEX στο τμήμα ταυτοποίησης του hotspot κατά το αρχικό διάστημα κράτησης των τριών ημερών. Παρά το γεγονός ότι η καταγραφή αυτή είναι ενδεικτική, (ο Συνήγορος έχει ζητήσει να καταγράφεται αυτός ο χαρακτηρισμός στην καρτέλα της ΕΛ.ΑΣ.), παρατηρήθηκε ότι δεν ακολουθούνται στην πράξη για όλους τους

νεοεισερχόμενους οι επιβεβλημένες ιατρικές και ψυχοκοινωνικές διαδικασίες της πρώτης υποδοχής, ώστε να εντοπιστούν περαιτέρω ευάλωτες περιπτώσεις που ενδεχομένως να διέφυγαν της αστυνομικής καταγραφής, όπως λ.χ. τα θύματα εμπορίας ανθρώπων. Σε περίπτωση που δεν επακολουθήσουν άλλες διαδικασίες πρώτης υποδοχής, τα στατιστικά στοιχεία ευάλωτων προσώπων στηρίζονται στην αστυνομική καταγραφή του τμήματος ταυτοποίησης του hotspot. Οι μεταφορές αιτούντων άσυλο από τα νησιά στην ενδοχώρα επιτρέπονται μόνο αφού έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία καταγραφής ή σε περιπτώσεις ιδιαίτερα ευάλωτων ατόμων. Στην καθυστέρηση των μεταφορών έχει συμβάλει ο αργός ρυθμός της καταγραφής ή του εντοπισμού των ευάλωτων ατόμων και, παλαιότερα, η έλλειψη κατάλληλων χώρων στην ενδοχώρα. Μεταξύ άλλων, η καθυστέρηση αυτή έχει οδηγήσει στο μεγάλο συνωστισμό των χώρων στα νησιά, οι οποίοι δημιουργήθηκαν για πολύ λιγότερους ανθρώπους, και στην αύξηση των κινδύνων στον τομέα της προστασίας (Συνήγορος του Πολίτη, 2017).

Ο συνολικός αριθμός προσφύγων και μεταναστών στα ελληνικά νησιά το 2016 είναι 14.100, εκ των οποίων 5.172 στη Λέσβο, 2.791 στη Χίο, 2.490 στη Σάμο, 2.399 στην Κω, 663 στη Λέρο και 585 διάσπαρτοι σε άλλα νησιά. Χαρακτηριστικό της δύσκολης κατάστασης είναι πως στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης σε Λέσβο, Χίο, Σάμο, Λέρο και Κω διαμένουν 8.155 πρόσφυγες και μετανάστες, όταν οι θέσεις είναι μόλις για 5.576 άτομα.

Το **κέντρο υποδοχής της Σάμου** βρίσκεται σε έκταση 12.298 τετραγωνικών μέτρων στην περιοχή Πρώην Πεδίο Βολής του Δήμου Σάμου. Ο Δήμος Σάμου από την πρώτη στιγμή του προβλήματος έχει προβεί σε σειρά ενεργειών που αφορούν στην αντιμετώπιση των αναγκών των προσφύγων που καταφθάνουν στο νησί. Με περιορισμένο αριθμό υποδομών, μέσων, και πόρων καλούνται οι τοπικές αρχές και η τοπική κοινωνία να συμμετέχουν ενεργά στην επίλυση ενός τεράστιου προβλήματος.

Ο Δήμος Σάμου έχει εξασφαλίσει μέσω δωρεών από ιδιώτες μεγάλες ποσότητες τροφίμων, ειδών ένδυσης και ειδών ατομικής υγιεινής τα οποία καθημερινά μοιράζονται στους πρόσφυγες και τους μετανάστες. Σε συνεργασία με τις ΜΚΟ που καλύπτουν τις ιατρικές ανάγκες των προσφύγων προσπαθεί να ενισχύσει και τις τοπικές δομές υγείας όπως το Νοσοκομείο Σάμου και το Κέντρο Υγείας Καρλοβάσου σε επίπεδο

υγειονομικού υλικού και προσωπικού. Βρίσκεται σε συνεχή επικοινωνία με εθελοντικές ομάδες και ΜΚΟ του εσωτερικού και εξωτερικού συντονίζοντας την αποστολή βοήθειας και έχουν ήδη αρχίσει να καταφθάνουν οι πρώτες αποστολές που αφορούν ένδυση και τρόφιμα. Επίσης, έχει ανοίξει ειδικό τραπεζικό λογαριασμό για δωρεές από το εξωτερικό ο οποίος είναι στην διάθεση των τοπικών εθελοντικών ομάδων για την αγορά ειδών που, κατά περίπτωση και ανάλογα με τις τρέχουσες ανάγκες, κρίνονται απαραίτητες (Δήμος Σάμου, 2015).

Σε συνεργασία με την Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες εξασφάλισε την τοποθέτηση ειδικών τεντών στους οικίσκους αλλά και τα στέγαστρα στο λιμάνι του Μαλαγαρίου που εξασφάλισαν την έστω και στοιχειώδη στέγαση περίπου 300 προσφύγων για τις ημέρες με άσχημες καιρικές συνθήκες. Σε επαφή με εθνικές ΜΚΟ όπως η «ΠΡΑΞΙΣ» εξασφάλισε τουαλέτες και ντουζιέρες ενώ έχει επιλύσει το θέμα της συντήρησης και της καθημερινής καθαριότητάς τους. Έχει έρθει σε επαφή με το Μη Κερδοσκοπικό Σωματείο ΔΕΣΜΟΣ για την αποστολή δυο προκατασκευασμένων καμπινών που θα συμπεριλαμβάνουν 3 τουαλέτες και 2 ντους αντίστοιχα για το λιμάνι του Καρλοβάσου. Κατασκεύασε, επίσης, με πόρους από την ΚΕΔΕ το πρώτο σημείο πράσινης υποστήριξης (υγιεινής) στο λιμάνι Μαλαγαρίου και τοποθέτησε στο Μαλαγάρι, υπαίθριο φωτοβολταϊκό σύστημα δωρεάν φόρτισης κινητών για να καλυφθούν οι ανάγκες επικοινωνίας των προσφύγων με τις οικογένειές τους. Τέλος, διοργανώνει δράσεις απασχόλησης των παιδιών (Δήμος Σάμου, 2015).

Δυστυχώς, εδώ και δύο μήνες υπάρχει μία πολύ μεγάλη αύξηση στις μεταναστευτικές ροές από τα παράλια της Τουρκίας στα τρία κύρια νησιά του Βορειοανατολικού Αιγαίου (Λέσβος - Χίος - Σάμος). Πρόσφυγες έφθασαν κατά εκατοντάδες εβδομαδιαίως αναζητώντας μία καλύτερη τύχη. Οι αριθμοί των ανθρώπων αυτών όπως προαναφέρθηκε ειδικά για το hotspot της Σάμου, είναι πλέον πολύ μεγάλοι. Για ένα hotspot που μπορεί να φιλοξενήσει επίσημα μέχρι και 70 άτομα, φιλοξενούνται πλέον 2.490 πρόσφυγες οι οποίοι αναγκάζονται να κοιμηθούν όπου βρουν, σε κουβέρτες, σε υπνόσακους, στο χώμα και αρκετοί από αυτούς έξω από το κέντρο, στα χωράφια και κάτω από τα δέντρα. Παρά τις προσπάθειες που καταβάλλουν οι φορείς στο hotspot της Σάμου για να βοηθήσουν τους νεοαφιχθέντες, δεν υπάρχουν διαθέσιμες εφεδρικές σκηνές, γεγονός που αναγκάζει

ενήλικες και παιδιά να κοιμούνται στο ύπαιθρο εκτεθειμένοι σε κακές συνθήκες υγιεινής και πολύ υψηλές θερμοκρασίες κατά τη διάρκεια της ημέρας (Κομνηνός, 2017).

Το **κέντρο υποδοχής της Χίου** βρίσκεται σε οριοθετημένο τμήμα οικοπέδου του Δήμου Χίου όπου βρισκόταν το πρώην εργοστάσιο της ΒΙΑΛ, συνολικού εμβαδού έκτασης 33.851,30 τετραγωνικών μέτρων. Ο Δήμος Χίου πραγματοποιεί την καταγραφή και ταυτοποίησή των προσφύγων, ενώ το κέντρο έχει δυναμικότητα να στεγάσει αξιοπρεπώς πάνω από 1.100 πρόσφυγες σε 75 οικίσκους. Στους 67 οικίσκους διαθέτουν κοιτώνες, έπιπλα και συστήματα ψύξης – θέρμανσης, 8 οικίσκοι μετασκευάστηκαν σε χώρους υγιεινής, που είναι πλήρως εξοπλισμένοι με νιπτήρες, λεκάνες και ντουζιέρες με ζεστό νερό. Ο φιλανθρωπικός οργανισμός της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών «Αποστολή» σε συνεργασία με τον φορέα International Orthodox Christian Charities (IOCC) προσφέρει τροφή και νερό καθημερινά στους πρόσφυγες. Επιπλέον, ο οργανισμός διέθεσε στρώματα, υπνόσακους, προσωπικά είδη υγιεινής και είδη πρώτης ανάγκης για βρέφη.

Ο Γκέραλντ Κνάους, από τους βασικούς εμπνευστές του σχεδίου Μέρκελ για το προσφυγικό, με βάση το οποίο στη συνέχεια διαμορφώθηκε η συμφωνία Ε.Ε.- Τουρκίας που εφαρμόζεται από τις 20 Μαρτίου 2016, εκτιμά ότι η σημερινή κατάσταση είναι εξαιρετικά εύθραυστη κυρίως για την Ελλάδα και προτείνει να δημιουργηθεί ένα ευρωπαϊκό κέντρο υποδοχής και ταυτοποίησης στη Χίο υπό την επίβλεψη του ελληνικού κράτους.

Λέσβος και Χίος έχουν μετατραπεί σε νησιά - νησίδες εγκλωβισμού χιλιάδων μεταναστών που διαβιούν σε πολύ δύσκολες συνθήκες περιμένοντας επί μήνες να εξεταστούν τα αιτήματα ασύλου που έχουν καταθέσει. Δύο φορές μέσα στο τελευταίο δεκαήμερο σημειώθηκαν σοβαρά επεισόδια στο κέντρο υποδοχής και ταυτοποίησης (hotspot) στη Μόρια της Λέσβου, ενώ στη Χίο η παραβατικότητα είναι καθημερινό φαινόμενο και οι κάτοικοι έχουν φτάσει στα όριά τους, βλέποντας ότι η έκτακτη κατάσταση που θεωρούσαν ότι θα αντιμετώπιζαν, έχει πλέον αποκτήσει χαρακτηριστικά μονιμότητας. Στο κέντρο υποδοχής της Χίου βρίσκονται σήμερα 2.791 πρόσφυγες (Γεωργιοπούλου, 2017).

Το **κέντρο υποδοχής της Λέσβου** βρίσκεται στην περιοχή της Εφταλούς, μεταξύ Μόλυβου και Σκάλας Συκαμινιάς της βόρειας Λέσβου. Το Κέντρο λειτουργεί σε δυο επίπεδα. Ένα της υποδοχής περί των 2.000 μεταναστών και προσφύγων και ένα της προσωρινής διαμονής μέχρι να αναχωρήσουν για το Κέντρο καταγραφής και Πιστοποίησης στη Μόρια. Μπορεί να υποδέχεται μέχρι και 3.000 άτομα, ενώ έχει τη δυνατότητα προσωρινής διαμονής 2.000 ατόμων. Ωστόσο σήμερα οι πρόσφυγες φτάνουν του 5.172! Διαθέτει χώρους υποδοχής γυναικών και παιδιών, υπηρεσίες επανένωσης οικογενειών, ιατρικές υπηρεσίες, υπηρεσίες ψυχολογικής στήριξης, χώρους ενημέρωσης των προσφύγων με οθόνες, όπου σε έξι γλώσσες δίνονται πληροφορίες σχετικά με το πού βρίσκονται και τι μπορούν να κάνουν στη συνέχεια, χώρους υγιεινής, χώρους παροχής ρουχισμού, χώρους παροχής φαγητού, σύνδεση με δίκτυα ηλεκτροδότησης αλλά και γεννήτριες ηλεκτρικού ρεύματος και υδροδότηση με ασφάλεια από τοπικές γεωτρήσεις. Επίσης οι Γιατροί του Κόσμου Ελλάδος παραμένουν και συνεχίζουν τη δράση τους εντός του Κέντρου της Μόριας, με σκοπό αφενός την παροχή βασικών υπηρεσιών υγείας στους πρόσφυγες αφετέρου τη διασφάλιση του σεβασμού και της προστασίας των δικαιωμάτων των προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των μεταναστών (Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2016).

Το **κέντρο υποδοχής στην Κω** δημιουργήθηκε με την προοπτική να φιλοξενεί μικρό αριθμό προσφύγων, ειδικότερα 234 άτομα. Το hotspot στην Κω λειτουργεί στο χώρο παλαιού στρατοπέδου. Ο χώρος έχει επιμελώς περιφραχθεί και φυλάσσεται από αστυνομική δύναμη. Η περιοχή στην οποία λειτουργεί το hotspot βρίσκεται στο ορεινό μέρος του νησιού και οι εγκαταστάσεις του δεν είναι εμφανείς ούτε εύκολα προσβάσιμες. Τη νύχτα φωτίζονται με ισχυρούς προβολείς. Υπάρχει αστυνομικός έλεγχος κατά την είσοδο και έξοδο από το στρατόπεδο. Οι διαμένοντες όμως εισέρχονται και εξέρχονται ελεύθερα από αυτό. Οι πρόσφυγες στην Κω ζουν σε προκατασκευασμένους οικισμούς ενώ κάθε οικισμός διαθέτει τρεχούμενο νερό και υπάρχει δυνατότητα για πρόχειρο μπάνιο (ντους). Επίσης, έχει διαπιστωθεί πρόβλημα με την αποχέτευση καθώς το έδαφος δεν απορροφά τα λήμματα, τα οποία πλημμυρίζουν και το γεγονός αυτό αποτελεί απειλή για την υγεία όλων όσων διαβιούν στο χώρο. Σήμερα το κέντρο υποδοχής φιλοξενεί 2.399 πρόσφυγες (Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2016).

Το **κέντρο υποδοχής της Λέρου** βρίσκεται στην τοποθεσία Λέπιδα. Σήμερα οι πρόσφυγες στη Λέρο φτάνουν τους 663.

Γενικότερα αναφέρονται σοβαρά προβλήματα ως προς τη φιλοξενία, την ασφάλεια και την υγιεινή των προσφύγων στα νησιά του Αιγαίου, όπου συνωστίζεται προσφυγικός πληθυσμός σαφώς μεγαλύτερος των δυνατοτήτων φιλοξενίας. Επανειλημμένα επεισόδια έχουν ξεσπάσει στα κέντρα φιλοξενίας στη Λέσβο με καταστροφές του τοπικού κέντρου. Ανάλογα επεισόδια έχουν συμβεί και στη Χίο μεταξύ κατοίκων και μεταξύ κατοίκων και προσφύγων με αποτέλεσμα τραυματισμούς και ζημιές στο τοπικό κέντρο φιλοξενίας καθώς και στη Λέρο. Επιπλέον, εστιάζοντας στις ευρύτερες επιπτώσεις στην οικονομία, η επιβράδυνση της τουριστικής δραστηριότητας στα συγκεκριμένα νησιά έχει αντίστοιχες αρνητικές επιπτώσεις στην ευρύτερη οικονομική δραστηριότητα του νησιού και, δη, στους κλάδους που σχετίζονται με την τουριστική κίνηση, όπως η εστίαση. Έτσι, ενδεικτικά για την περίπτωση της Κω, εκτιμάται από τους τοπικούς φορείς, ότι οι επιχειρήσεις υγειονομικού ενδιαφέροντος στην παραλιακή ζώνη της πόλης παρουσιάζουν μείωση του κύκλου εργασιών τους κατά περίπου 30%, ενώ αντιστοίχου επιπέδου συρρίκνωση εκτιμάται και στον κύκλο εργασιών των ξενοδοχείων της Λέσβου – πάντα σύμφωνα με στοιχεία και εκτιμήσεις των φορέων του κλάδου. (Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, 2016).

Στα νησιά δραστηριοποιούνται πολλές οργανώσεις (μικρότερες ή μεγαλύτερες, τοπικές ή από άλλες χώρες, ή διεθνείς) οι οποίες δρουν με δική τους πρωτοβουλία και παρέχουν σημαντικές υπηρεσίες διάσωσης, υποδοχής, υγειονομικής περίθαλψης και γενικότερης αλληλεγγύης προς τους αφικνυόμενους πληθυσμούς, χωρίς όμως να υπάρχει κάποιος συντονισμός μεταξύ τους. Ο ρόλος των ΜΚΟ και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών στην παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και στη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στους χώρους φιλοξενίας αποδείχτηκε πολύτιμη. Οι ΜΚΟ και οι διάφορες Εθελοντικές Υπηρεσίες προσέφεραν και συνεχίζουν να προσφέρουν σημαντική βοήθεια, τόσο μέσα από την προσπάθεια ικανοποίησης των βασικών αναγκών των προσφύγων, όσο και μέσω της προάσπισης των δικαιωμάτων τους, της σωματικής και ψυχικής τους υγείας και της ομαλότερης ένταξής τους στην χώρα μας. Αξιοσημείωτη είναι επίσης η δράση των ΜΚΟ αναφορικά με τη παροχή κέντρων φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων.

Ακόμη, ενδιαφέρον προκαλούν οι ομάδες παρέμβασης στον δρόμο (streetwork), οι οποίες καταγράφουν τις περιοχές συγκέντρωσης αστέγων, παρεμβαίνουν και ενημερώνουν τις υπάρχουσες δομές. Ωστόσο, η Ύπατη Αρμοστεία εμφανίζεται απρόθυμη να αναλάβει το γενικό συντονισμό ενώ οι ελληνικές αρχές προσπαθούν να βελτιώσουν τόσο τις υποδομές όσο και τον συντονισμό χωρίς όμως να το καταφέρνουν απόλυτα (Τριανταφυλλίδου, 2015).

Παρά το γεγονός ότι για να αντιμετωπίσουν αυτή την έκτακτη ανάγκη έχουν κινητοποιηθεί όχι μόνο οι κρατικές και οι τοπικές αρχές, αλλά και ντόπιοι εθελοντές, ΜΚΟ και διεθνείς οργανώσεις, η κατάσταση παραμένει κρίσιμη και δημιουργεί πραγματικά έκπληξη το γεγονός ότι, παρά τις δύσκολες οικονομικές συνθήκες, η κοινή γνώμη παραμένει σε γενικές γραμμές φιλόξενη προς τους πρόσφυγες. Η κινητοποίηση και η αλληλεγγύη, οι δωρεές τροφίμων, ρουχισμού και η εθελοντική εργασία έχουν αυξηθεί σε εντυπωσιακά επίπεδα στα νησιά συμπεριλαμβάνοντας την κοινωνία των πολιτών αλλά και απλούς πολίτες, οι οποίοι αν και δεν ήταν πολιτικά ενεργοί πριν, ένωσαν την ανάγκη να βοηθήσουν (Τριανταφυλλίδου, 2015).

Περισσότεροι από 13.000 πρόσφυγες βρίσκονται εγκλωβισμένοι στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου - στα hotspots Λέσβου, Χίου, Σάμου, Λέρου, Κω και σε πρόσθετες δομές φιλοξενίας - στο πλαίσιο της συμφωνίας ΕΕ – Τουρκίας. Το υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής μεταφέρει στην ενδοχώρα ευάλωτες ομάδες προσφύγων, ασυνόδευτα ανήλικα και άλλες κατηγορίες που με βάση τη συμφωνία δεν μπορούν να επιστραφούν στην Τουρκία. Ωστόσο, η έγκαιρη μεταφορά στην ενδοχώρα όσων έχουν ειδικές ανάγκες σκοντάφτει στην έλλειψη κατάλληλων δομών φιλοξενίας σ' αυτήν.

3.1. Η εκπαίδευση των προσφύγων στην Ελλάδα

Ένα σημαντικό ζήτημα που προκύπτει με βάση και τα παραπάνω είναι το θέμα της εκπαίδευσης των παιδιών προσφύγων. Η εκπαίδευση είναι ένα από τα βασικότερα δικαιώματα του ανθρώπου και είναι ο ακρογωνιαίος λίθος της κοινωνικής, ταξικής και ψυχικής αναβάθμισής του. Μέσω της εκπαίδευσης ένας άνθρωπος μπορεί να αφομοιωθεί και να συνυπάρξει αρμονικά σε μια κοινωνία. Επίσης, μέσω αυτής μπορεί να βρει

εργασία που θα του προσφέρει τα απαραίτητα αγαθά για την επιβίωσή του, θα τον βοηθήσει να διεκδικήσει επί ίσοις όροις τα δικαιώματά του μέσα στην χώρα που διαβιεί και ταυτόχρονα θα τον βοηθήσει να γνωρίσει και τις υποχρεώσεις του απέναντι στον συνάνθρωπο και την κοινωνία. Αυτό ισχύει στον μέγιστο βαθμό για τον πρόσφυγα ο οποίος έχει εγκαταλείψει τη χώρα του και πλέον βρίσκεται σε μίαν άλλη χώρα: για να μπορέσει να διεκδικήσει τα δικαιώματά του, να ενταχθεί σε αυτήν αν το επιθυμεί ο ίδιος ή και να έχει την δυνατότητα να εργαστεί ώστε να παρέχει στον εαυτό του και στην οικογένειά του τα απαραίτητα αγαθά για την επιβίωσή του, πρέπει να λάβει από την χώρα υποδοχής, (είτε επιθυμεί να παραμείνει σ' αυτήν είτε επιθυμεί να μεταβεί κάπου αλλού) μια συγκεκριμένη ενημέρωση και μια εκπαίδευση ώστε να μπορεί να κάνει αυτά που προαναφέραμε. Γι' αυτόν τον λόγο, κατά την περίοδο 2016-2017, οι φορείς της ελληνικής εκπαίδευσης και η Ύπατη Αρμοστεία δημιούργησαν ένα προσχέδιο σχετικά με την εκπαίδευση των προσφυγόπουλων.

Αν και η διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ελλάδα υπάρχει από τα τέλη του 20^{ου} αιώνα με την ίδρυση των τάξεων υποδοχής να γίνεται από το 1980 (Υπουργική απόφαση, αρ. Φ.818-2/4139 , Φ.Ε.Κ. 1105 τ.Β' /4-11-1980), σήμερα έχουν σημειωθεί αρκετές αλλαγές και λόγω των διαφορετικών αναγκών και καταστάσεων του μεταναστευτικού και προσφυγικού ζητήματος.

Έτσι, λοιπόν, με βάση τις σημερινές ανάγκες, σύμφωνα με την υπουργική απόφαση υπ' αριθμ. 152360/ΓΔ4/2016, ΦΕΚ 3049/Β/19/9/2016, τεύχος Β', αποφασίστηκε η ίδρυση, οργάνωση, λειτουργία και ο συντονισμός του προγράμματος εκπαίδευσης των Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση προσφύγων (Δ.Υ.Ε.Π.), εντός των σχολικών μονάδων (άρθρο 1, παρ. 1), στα όρια των οποίων υφίστανται κέντρα φιλοξενίας, αλλά και εντός των κέντρων φιλοξενίας για τα παιδιά ηλικίας 4-5 ετών (παρ. 2) και για τα παιδιά 6-12 ετών (Δημοτικό) και 13-15 ετών (Γυμνάσιο), στις περιπτώσεις κατά τις οποίες τα σχολεία δε βρίσκονται σε εύλογη απόσταση από τα κέντρα φιλοξενίας ή που δεν υπάρχουν διαθέσιμες αίθουσες (άρθρο 2, παρ. 1).

Οι ΔΥΕΠ στελεχώνονται, είτε από μόνιμους είτε από αναπληρωτές εκπαιδευτικούς, οι προσλήψεις των οποίων γίνονται με τη χρήση των ενιαίων πινάκων αναπληρωτών (άρθρα 8 και 9). Στο ίδιο ΦΕΚ αποφασίστηκε ο ορισμός σε κάθε κέντρο φιλοξενίας

προσφύγων, ενός Συντονιστή Εκπαίδευσης Προσφύγων (ΣΕΠ), που ρόλος του είναι η εισήγηση μέτρων για την εύρυθμη λειτουργία των ΔΥΕΠ, η ενημέρωση των διαμενόντων στο κέντρο φιλοξενίας όπου έχει οριστεί για την ανάγκη της εκπαίδευσης ως βασικού μέσου κοινωνικής ένταξης και η παρακολούθηση και ο συντονισμός της παρεχόμενης εκπαίδευσης (άρθρο 7). Από τον Οκτώβριο του 2016 έως το Μάρτιο του 2017, ιδρύθηκαν και λειτούργησαν, με βάση τις Υπουργικές Αποφάσεις, 107 ΔΥΕΠ σε αντίστοιχα σχολεία, σε επτά από τις δεκατρείς εκπαιδευτικές περιφέρειες. Στις μονάδες αυτές φοίτησαν 2.643 μαθητές Δημοτικού και Γυμνασίου.¹

Γενικότερα θα λέγαμε ότι η διασφάλιση του δικαιώματος των νεοεισερχόμενων στη χώρα ανηλίκων προσφύγων στην εκπαίδευση υπήρξε από τις αρχές του 2016 βασικό μέλημα του Υπουργείου Παιδείας. Το ΥΠΠΕΘ ανέλαβε έγκαιρα, τον Μάρτιο 2016, την πρωτοβουλία να συγκροτήσει την Επιτροπή Στήριξης/Επιστημονική Επιτροπή και να της αναθέσει να διαμορφώσει ένα σχέδιο για την ένταξη των παιδιών προσφύγων στην εκπαίδευση προκειμένου να συνεισφέρει στην ευρύτερη κοινωνική τους ένταξη. Το σχέδιο αυτό καταρτίστηκε από την ΕΕ και υλοποιήθηκε από την Ομάδα Διαχείρισης, τον διοικητικό μηχανισμό του ΥΠΠΕΘ, τους ΣΕΠ και τους εκπαιδευτικούς με τη συμβολή άλλων υπουργείων, διεθνών οργανισμών και φορέων. Το εξόχως απαιτητικό αυτό έργο σχεδιάστηκε υπό συνθήκες χρονικής πίεσης και υλοποιήθηκε μέσα σε ένα ιδιαίτερα ρευστό περιβάλλον με έναν ετερογενή ως προς τα χαρακτηριστικά του και ασταθή ως προς τον αριθμό, τον τόπο και τις συνθήκες διαμονής εντός της χώρας, πληθυσμό προσφύγων. Επιπλέον, μετά το κλείσιμο των συνόρων και τη συμφωνία Ευρωπαϊκής Ένωσης-Τουρκίας, τόσο το νομικό καθεστώς όσο και οι προοπτικές μετεγκατάστασης σε άλλη χώρα των διαφόρων ομάδων προσφύγων στην ενδοχώρα και τα νησιά άρχισαν να διαφοροποιούνται. Τέλος, σημειώθηκαν διαρκείς μετακινήσεις του προσφυγικού πληθυσμού από τόπο σε τόπο και από τα Κέντρα Φιλοξενίας Προσφύγων (ΚΦΠ) προς άλλους χώρους διαμονής σε διαμερίσματα, ξενοδοχεία κ.λπ. στα αστικά κέντρα.

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει στο πλάνο της η Έπατη Αρμοστεία 2016-2017:

¹Το Έργο της Εκπαίδευσης των Προσφύγων-Επιστημονική Επιτροπή ΥΠΠΕΘ-Απρίλιος 2017

- «Οι εταίροι της εκπαίδευσης δίνουν προτεραιότητα στην υποστήριξη προς το Υπουργείο Παιδείας για την εγγραφή και την τακτική παρακολούθηση των προσφύγων εκπαίδευσης στην τυπική εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης της προσχολικής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, μέσω του συντονισμού, της παροχής των μεταφορών, της μάθησης και της διοίκησης, των χώρων, τον εξοπλισμό και τα υλικά, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που κατοικούν στα νησιά. Θα πρέπει να παρέχεται επιπλέον μάθηση στήριξης, όπως διορθωτικές μελέτες, ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, καθώς και εκπαίδευση στη μητρική γλώσσα για να αποτρέψουν τα παιδιά από την εγκατάλειψη του σχολείου τους.» (UNHCR 2017).

Εκτός αυτών προβλέπεται με βάση το παρακάτω κείμενο, πάλι από το πλάνο της Ύπατης Αρμοστείας για τους πρόσφυγες :

- «Συμπληρωματικά μη-τυπική ποιότητα εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης μητρικής γλώσσας, θα πρέπει να παρέχονται στα παιδιά των προσφύγων, ειδικά για εκείνους που έχουν εγκαταλείψει το σχολείο, σε όσους δεν έχουν πάει ποτέ στο σχολείο και σε εκείνους που έχουν φτάσει πρόσφατα στα νησιά. Οι έφηβοι εκτός της σχολικής ηλικίας και οι νέοι ηλικίας 16-24 ετών θα λάβουν εκπαίδευση σε θέματα γλώσσας και lifeskills, επαγγελματική κατάρτιση και ψυχοκοινωνική υποστήριξη» (UNHCR 2017). Μπορούμε να πούμε ότι οι αρχές θέλουν να δώσουν την πρέπουσα σημασία και στην εκμάθηση της μητρικής γλώσσας αυτών των ανθρώπων, μη θέλοντας δηλαδή να αποκόψουν τους ανθρώπους αυτούς από τη χώρα καταγωγής τους σε ένδειξη σεβασμού προς αυτήν.

- Ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί στη διευκόλυνση της κοινωνικής συνύπαρξης των παιδιών προσφύγων και των Ελληνόπουλων με δραστηριότητες ευαισθητοποίησης, διαπολιτισμικής και αστικής εκπαίδευσης. Στο πλάνο της ελληνικής κυβέρνησης και συγκεκριμένα του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων και στη συνάντηση του ΥΠΠΕΘ με ΜΚΟ αποφασίστηκε:

«Το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΕΠ), ο θεσμικός επιστημονικός φορέας του Υπουργείου για θέματα πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, είναι αρμόδιο για:

1. Τα διαγνωστικά ‘τεστ’ με τα οποία τα παιδιά θα εισαχθούν σε τάξεις υποδοχής ανάλογα με α) την ηλικία τους, β) τις πρότερες γνώσεις τους (αν παρακολούθησαν ή όχι σχολείο στη χώρα τους και για πόσο διάστημα), γ) τη γνώση της ελληνικής που ενδεχομένως έχουν, δ) άλλες ιδιαιτερότητες.
2. Την κατάρτιση του ωρολογίου προγράμματος και του προγράμματος σπουδών.
3. Την κάρτα μαθητή/μαθήτριας που θα τον/την συνοδεύει σε περίπτωση μετακίνησης.
4. Διαμόρφωση/ επιλογή των σχολικών εγχειριδίων.
5. Το συντονισμό της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών που θα υπηρετήσουν είτε στις ΤΥ ή στις ΔΥΕΠ» (<http://www.minedu.gov.gr/prosf-ekpaideusim/23730-06-09-16-synergasia-yppeh-mko-gia-tin-ekpaidefsi-ton-paidion-tonprosfygon-3>, πρόσβαση 5/3/2018).

Το πλάνο της ελληνικής κυβέρνησης και συγκεκριμένα του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων αναφέρεται αναλυτικά σε όλες τις ομάδες των ανηλίκων και της εκπαίδευσής τους:

1. «Για τα παιδιά προσχολικής προβλέπεται εκπαίδευση εντός των δομών φιλοξενίας, επειδή είναι δύσκολο να απομακρύνονται από τους γονείς τους. Θα συσταθούν παραρτήματα νηπιαγωγείων εντός των δομών φιλοξενίας και θα διοριστούν πρόσθετοι νηπιαγωγοί, με χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης. Παράλληλα, θα παρέχονται προγράμματα δημιουργικής απασχόλησης των νηπίων εντός των δομών φιλοξενίας, από ΜΚΟ και άλλους φορείς. Όσοι οργανώνουν εκπαιδευτικές δραστηριότητες, θα πρέπει να καταγραφούν στο μητρώο ΜΚΟ της Διεύθυνσης Κοινωνικής Ένταξης της Γενικής Γραμματείας Μεταναστευτικής Πολιτικής του υπουργείου Εσωτερικών (mko.ypes.gr) και ταυτόχρονα να ζητήσουν έγκριση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων τους από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής του υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων» (<http://www.iep.edu.gr/index.php/el/>, πρόσβαση 5/03/2018)

2. «Στο πλαίσιο αυτό, στις Δομές Υποδοχής Εκπαίδευσης Προσφύγων (άρθρο 38του Ν. 4415/2016, Α' 159) θα εφαρμοστεί εβδομαδιαίο εκπαιδευτικό πρόγραμμα είκοσι (20) ωρών (τέσσερις ώρες ημερησίως) το οποίο διαμορφώνεται ως εξής:

(Α) Για τα παιδιά ηλικίας 6-12 ετών (Δημοτικό)

Διδακτικό αντικείμενο/Μάθημα	Ώρες ανά εβδομάδα
Ελληνική Γλώσσα	6
Αγγλικά	4
Μαθηματικά	3
Φυσική Αγωγή	3
ΤΠΕ	2
Αισθητική Αγωγή (Εικαστικά, Μουσική, Θεατρική Αγωγή)	2

3. «(Β) Για τα παιδιά ηλικίας 13-15 ετών (Γυμνάσιο)»

Διδακτικό αντικείμενο/Μάθημα	Ώρες ανά εβδομάδα
Ελληνική Γλώσσα	6
Πληροφορική	2
Πολιτισμός και Δραστηριότητες	6
Αγγλικά	4
Μαθηματικά	4

Φυσική Αγωγή	2
Πληροφορική	2
Πολιτισμός και δραστηριότητες	2

4. «Για τα παιδιά άνω των 15 ετών και για τους ενήλικες, προβλέπεται ειδική μέριμνα για την παροχή μαθημάτων γλωσσομάθειας, αθλητικών και καλλιτεχνικών δραστηριοτήτων και προγραμμάτων τεχνικής και επαγγελματικής κατάρτισης. Τα παιδιά άνω των 15 ετών έχουν την δυνατότητα, αφού μάθουν την ελληνική γλώσσα, να φοιτήσουν της τεχνικές, επαγγελματικές και της σχολές της χώρας ή να συνεχίσουν την εκπαίδευσή της στα τριτάξια λύκεια». (<http://www.minedu.gov.gr/prosf-ekpaideusim/24635-19-10-16-onikos-filis-gia-tin-ekpaidefsi-ton-paidion-ton-prosfygon2>, πρόσβαση 5/3/2018).

Συγκεκριμένα αναφέρεται :

«Για την πρωτοβάθμια και την υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση: Κατά το σχολικό έτος 2016-2017 θα λειτουργήσουν (και ήδη λειτουργούν) ειδικές τάξεις υποδοχής κατά τις απογευματινές ώρες (14.00-18.00) σε σχολεία που βρίσκονται πλησίον των δομών φιλοξενίας της χώρας. Με τη διαμόρφωση απογευματινής ζώνης μαθημάτων, στόχος της πολιτείας είναι η εξασφάλιση της ψυχοκοινωνικής στήριξης και η σταδιακή ένταξη των παιδιών των προσφύγων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα μετά από ένα διάστημα προετοιμασίας, χωρίς την επιβάρυνση των σχολείων με υπερβολικά μεγάλο αριθμό παιδιών που δεν γνωρίζουν ελληνικά και δεν έχουν προετοιμαστεί κατάλληλα για τη φοίτηση σε ελληνικό σχολείο.» Άρα δηλαδή παρατηρούμε ότι το σχέδιο της ελληνικής κυβέρνησης προβλέπει σε πρώτη φάση να μην έρθουν σε επαφή τα προσφυγόπουλα με τα παιδιά που ήδη φοιτούν στα ελληνικά σχολεία αλλά επικεντρώνεται στην πρωταρχική εκπαίδευσή τους ώστε να αποφευχθεί η

επιπρόσθετη δυσκολία προσαρμογής των προσφυγόπουλων, λόγω της μη γνώσης της ελληνικής γλώσσας.

Επίσης, αναφέρεται από το υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων: «Το ανωτέρω μοντέλο εκπαίδευσης ακολουθείται στις δομές φιλοξενίας της ενδοχώρας. Τα παιδιά που δεν ζουν σε οργανωμένα κέντρα φιλοξενίας αλλά σε διαμερίσματα ή χώρους σε αστικά κέντρα, θα μπορούν να φοιτήσουν σε νηπιαγωγεία ή τάξεις υποδοχής που θα λειτουργήσουν σε κοντινά σχολεία είτε τα πρωινά είτε τα απογεύματα». Βλέπουμε δηλαδή ότι ακόμα και τα παιδιά των προσφύγων που δε θα διαμένουν σε κέντρα φιλοξενίας, θα μπορούν να έχουν πρόσβαση στην παιδεία ακόμη και μεμονωμένα στα πρωινά σχολεία και νηπιαγωγεία (εκτός από τα απογευματινά). Δεν περιορίζει λοιπόν την επιλογή των προσφύγων για την μόρφωση των ίδιων και των οικογενειών τους.

Τέλος, θα πρέπει να κάνουμε και μίαν αναφορά σε αυτό που επισημαίνεται από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, ότι δηλαδή: «Η πολιτεία προβλέπεται να εξασφαλίσει την παροχή βεβαιώσεων σπουδών και την πιστοποίηση επαγγελματικών προσόντων σε όσους περατώνουν επιτυχώς την φοίτησή τους». Με αυτόν τον τρόπο, τα παιδιά που έχουν φοιτήσει, όπως αναφέρεται, θα μπορούν με την περάτωση της φοίτησής τους να εισέρχονται επί ίσοις όροις στην αγορά εργασίας όπως είναι το πρόβλημα. Θα μπορούν ακόμα και υπό αυτές τις συνθήκες διωγμού και ύστερα από όσα υπέστησαν, να εργαστούν αν το θέλουν στη χώρα χωρίς να υστερούν από τα παιδιά των γηγενών. Θα είναι μια ώθηση για τους ταλαιπωρημένους αυτούς ανθρώπους να προσπαθήσουν ξανά να στήσουν τις ζωές τους και να γίνουν ισότιμα μέλη της ελληνικής κοινωνίας. Και προφανώς, με αυτό τον τρόπο θα μπορούν κατά το σχολικό έτος να λάβουν εφόδια στην περίπτωση που θέλουν να εγκατασταθούν σε μίαν άλλη ευρωπαϊκή χώρα – αν δεν επιθυμούν να παραμείνουν στην Ελλάδα.

3.1.1 Έρευνες σχετικά με την εκπαίδευση αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα

Σχετικά με το παραπάνω ζήτημα δεν έχουν γίνει πολλές έρευνες στον ελλαδικό χώρο που να σχετίζονται με την ένταξη αλλοδαπών μαθητών και προσφύγων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και μάλιστα σε κάποιες από αυτές, τα αποτελέσματα δείχνουν

πολλές δυσκολίες. Έτσι για παράδειγμα, η έρευνα των Τζωρτζοπούλου και Κοτζαμάνη που πραγματοποιήθηκε το 2008 με τίτλο « Η φοίτηση αλλοδαπών μαθητών στα δημόσια σχολεία» είχε ως στόχο να αναδείξει τα προβλήματα που συνδέονται με την παρουσία των αλλοδαπών στα δημόσια σχολεία μέσα από την οπτική των εκπαιδευτικών. Στη συγκεκριμένη έρευνα συμμετείχαν 50 εκπαιδευτικοί από όλες τις βαθμίδες του δημόσιου ελληνικού σχολείου οι οποίοι παρουσίασαν τις αντιλήψεις τους μέσω ερωτηματολογίων αλλά και συνεντεύξεων. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι στο δημοτικό οι εκπαιδευτικοί δίνουν βαρύτητα στις επιπτώσεις της μετανάστευσης στην κοινωνία υποδοχής και την αύξηση του ρατσισμού και της περιθωριοποίησης. Στο λύκειο, από την άλλη, αντιμετώπιζαν την παρουσία των αλλοδαπών στα σχολεία ως μια φυσική εξέλιξη και οι εκπαιδευτικοί του γυμνασίου επισημαίνουν περισσότερο τις ελλείψεις των παιδιών. Τέλος όλοι οι εκπαιδευτικοί συμφωνούν ότι θα πρέπει οι μετανάστες να φοιτούν στα ίδια σχολεία με τους γηγενείς μαθητές. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκε μια έρευνα από τους Βασίλη Παυλόπουλο, Μαρίνα Ντάλλα, Σπυριδούλα Καλογήρου, Ράνια Θεοδώρου, Δανάη Μαρκούση και Φρόσω Μόττη-Στεφανίδη το έτος 2009 με τίτλο "Επιπολιτισμός και προσαρμογή μεταναστών προσφύγων στο σχολικό περιβάλλον» ως μέρος του ευρύτερου προγράμματος της ομάδας Athena Studies of Resilient Adaption, για την μελέτη της ψυχικής ανθεκτικότητας των μεταναστών και παλιννοστούντων εφήβων. Στόχος ήταν η μελέτη των διεργασιών επιπολιτισμού των εφήβων μεταναστών μαθητών από την Αλβανία, και η σύγκριση της σχολικής επάρκειας της ψυχοκοινωνικής και ψυχολογικής τους προσαρμογής με αυτή των γηγενών συμμαθητών τους αλλά και να διερευνήσει τη σχέση ανάμεσα στον επιπολιτισμό και την ποιότητα τη προσαρμογής των εφήβων αυτών στο σχολικό πλαίσιο. Η έρευνα ανέδειξε σε γενικές γραμμές πως η πορεία του επιπολιτισμού των εφήβων μεταναστών από την Αλβανία λαμβάνει το χαρακτήρα της εναρμόνισης και σε δεύτερο πλαίσιο της αφομοίωσης στη χώρα υποδοχής.

Επιπλέον, η έρευνα του μεταπτυχιακού φοιτητή Zülküf Murat Bora που πραγματοποιήθηκε σε δημοτικά σχολεία στη Θεσσαλονίκη το σχολικό έτος 2009-2010 με θέμα «Η εκπαίδευση των ανήλικων και ασυνόδευτων ανήλικων προσφύγων» αφορούσε σε ζητήματα σχετικά με την εκπαίδευσή τους, δηλαδή στους παράγοντες που επηρεάζουν την εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων και παίζουν ρόλο σε αυτήν. Το δείγμα της έρευνας ήταν εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης οι οποίοι

ανέφεραν τις απόψεις τους μέσω ατομικών και ομαδικών συνεντεύξεων. Στη συγκεκριμένη έρευνα επίσης, μελετήθηκε με ποιον τρόπο επιτρέπεται η είσοδος των ασυνόδευτων προσφυγόπουλων στα ελληνικά σχολεία, με ποιον τρόπο και με ποιες διαδικασίες γίνεται η εκπαίδευσή τους, όπως επίσης η σημασία του διδακτικού υλικού και σε ποιο βαθμό επηρεάζει την πορεία των παιδιών στο σχολείο. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι οι πρόσφυγες πρέπει να έρχονται στο σχολείο. Είναι υπέρ του δικαιώματος των προσφύγων στην εκπαίδευση. Άλλωστε, είναι δική τους επιλογή να διδάσκουν σε αυτό το σχολείο. Νοιάζονται για τα παιδιά, προσπαθούν να τα βοηθήσουν με τα μέσα που διαθέτουν και προβληματίζονται σχετικά με την βελτίωση της παροχής εκπαίδευσης σε αυτά. Ωστόσο, υπάρχουν και εκπαιδευτικοί που θεωρούν αυτά τα παιδιά “προβληματικά”. Πιστεύουν ότι τα παιδιά πρόσφυγες μπορεί να χαλάσουν την εικόνα του σχολείου τους, να δημιουργήσουν γκέτο. Μπορούμε να πούμε ότι μερικοί/ες εκπαιδευτικοί δεν έχουν ξεπεράσει τα στερεότυπα με τα οποία είχαν μεγαλώσει πριν χρόνια, στερεότυπα τα οποία συνεχίζουν να υπάρχουν σε ένα μέρος της ελληνικής κοινωνίας.

Μια παρόμοια έρευνα είναι της Παπαζώη το 2016, με θέμα «Ευρωπαϊκή πολιτική για την εκπαίδευση των μεταναστών και η πολιτική της Ελλάδας, οι απόψεις των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας για την εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο Δημοτικό σχολείο». Κύριος σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας ήταν να καταγραφεί το προφίλ των εκπαιδευτικών που διδάσκουν στις μεικτές τάξεις του δημοτικού σχολείου αλλά και να εντοπιστούν οι ικανότητες των αλλοδαπών μαθητών και η συμπεριφορά τους στα διαλλείματα. Στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε με βάση ερωτηματολόγια, συμμετείχαν 140 εκπαιδευτικοί και τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι 3 στους 10 εκπαιδευτικούς θεωρούν κουραστική τη διδασκαλία σε μια μεικτή τάξη. Επίσης, ένα μεγάλο ποσοστό από αυτούς – περίπου οι μισοί – είναι επιεικείς με τη βαθμολογία των αλλοδαπών, ενώ το 75% περίπου δήλωσε πως πρέπει να γίνεται αποδεκτή η διαφορετικότητα του κοινωνικοπολιτικού χαρακτήρα των αλλοδαπών.

4^ο κεφάλαιο

4. Πολιτικές αντιμετώπισης και προτάσεις επίλυσης του ζητήματος

Παρά τον υψηλό αριθμό αφίξεων, οι αιτήσεις για άσυλο στην Ελλάδα παραμένουν σε πολύ χαμηλά επίπεδα στο σύνολό τους. Η συντριπτική πλειοψηφία των Σύριων και Αφγανών ή Ιρακινών δεν επιθυμεί να υποβάλλει αίτηση ασύλου στην Ελλάδα καθώς τα μέτρα υποδοχής και υποστήριξης όπως έχουν προαναφερθεί (στέγαση, σίτιση, εκμάθηση της γλώσσας και κυρίως η δυνατότητα εξεύρεσης εργασίας) είναι εξαιρετικά περιορισμένα έως ανύπαρκτα. Έτσι μετακινούνται άμεσα προς βορρά με την βοήθεια των διακινητών, «ψηφίζοντας με τα πόδια» τους όπως λέμε, και αψηφώντας τον Κανονισμό «Δουβλίνο III».

Ενώ η πρόκληση που αντιμετωπίζει η Ελλάδα είναι τεράστια, ακόμη και στη διαχείριση των ροών διέλευσης, ο υψηλότερος κίνδυνος που διατρέχει η χώρα είναι να προχωρήσουν σταδιακά οι ευρωπαϊκές χώρες στο κλείσιμο των συνόρων τους αφήνοντας την Ελλάδα μόνη της να φιλοξενήσει -έστω και προσωρινά- δεκάδες χιλιάδες πρόσφυγες. Είναι λοιπόν προφανές ότι η χώρα πρέπει να αναπτύξει ένα συντονισμένο τρίπτυχο πολιτικών: να διασφαλίσει την λειτουργία των κέντρων καταγραφής hotspots, να αυξήσει παράλληλα τις υποδομές υποδοχής και να αναπτύξει και υποδομές μακρόχρονης φιλοξενίας και ένταξης για κάποιους από τους πρόσφυγες.

Επιπλέον, το σχέδιο των 17 σημείων που συμφωνήθηκε από τους ηγέτες της ΕΕ κατά τη σύνοδό τους της 25ης Οκτωβρίου του 2015 και ανακοινώθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή την ίδια ημέρα, ζητά από την Ελλάδα:

- Να αυξήσει τις δυνατότητες υποδοχής αιτούντων άσυλο για 30.000 ανθρώπους
- Να συνεργαστεί με την Ύπατη Αρμοστεία για την παροχή επιδοτήσεων ενοικίου και προγραμμάτων φιλοξενίας σε οικογένειες για άλλους 20.000 πρόσφυγες

- Να συνεργάζεται καλύτερα με την ΠΓΔΜ, την Αλβανία και την Τουρκία σχετικά με τη διαχείριση των συνόρων και την καταπολέμηση των παράνομων δικτύων διακίνησης
- Να βελτιώσει τη διαδικασία καταγραφής στην Ελλάδα.

Αυτά τα σημεία έχουν τεθεί ως προαπαιτούμενα που συνδέονται με τις ποσοτώσεις μετεγκατάστασης που μόλις ξεκίνησε να λειτουργεί στην Ελλάδα. Το συνολικό ζήτημα είναι ιδιαίτερα ευαίσθητο καθώς στις δηλώσεις της 6ης Νοεμβρίου 2015, ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Jean-Claude Juncker επέκρινε την Ελλάδα για την άρνηση κοινών περιπολιών της ακτοφυλακής στο Αιγαίο (Τριανταφυλλίδου,2015).

Είναι ύψιστης πολιτικής και οικονομικής σημασίας για την Ελλάδα να μετατραπεί η προσφυγική κρίση σε ευκαιρία. Η κατάσταση παρουσιάζει ιδιαίτερες προκλήσεις, καθώς η εγκατάσταση των κέντρων hotspot για την καταγραφή των αφίξεων στο νησί της Λέσβου οδήγησε αρχικά σε καθυστέρηση επεξεργασίας των αιτημάτων και των αναχωρήσεων με αποτέλεσμα στα μέσα Οκτωβρίου του 2015 να βρεθούν περισσότεροι από 16.000 άνθρωποι αποκλεισμένοι στο νησί, λόγω της εκκίνησης της λειτουργίας του hotspot. Οι προκλήσεις σε ότι αφορά στην καταγραφή περιλαμβάνουν την έλλειψη συσκευών Eurodac για τη λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων και την ανεπάρκεια του προσωπικού. Προφανώς, όσοι περισσότεροι άνθρωποι μένουν καθηλωμένοι στο νησί, τόσο μεγαλύτερες είναι οι ανάγκες για την υποδοχή, στέγη, τροφή, ιατρική βοήθεια. Πολλές φορές, από τότε μέχρι σήμερα, η επιδείνωση των καιρικών συνθηκών ωθεί συχνά τις ροές προς τα Ελληνοτουρκικά χερσαία σύνορα, όπου μέρος του φράχτη που είχε κατασκευαστεί παλαιότερα, έχει καταπέσει κατά τη διάρκεια των πλημμυρών τα προηγούμενα έτη.

Για να αντιμετωπίσει τις παραπάνω προκλήσεις, η Ελλάδα πρέπει να αναλάβει πρωτοβουλίες σε πολλά επίπεδα (Τριανταφυλλίδου,2015):

Να αυξήσει τις δυνατότητες της Πρώτης Υποδοχής στις περιοχές των συνόρων.

- Υπάρχει ανάγκη για αύξηση και βελτίωση της ικανότητας υποδοχής όχι μόνο στην Αθήνα αλλά κυρίως στα νησιά. Η σύσταση των κέντρων καταγραφής hotspots και η ολοκληρωμένη καταγραφή και πρώτο screening των νεοαφικνούμενων πρέπει να

συνδυαστεί με επέκταση και βελτίωση των υποδομών υποδοχής. Επίσης, είναι σημαντικό να σχεδιαστεί άμεσα η εκταμίευση των σχετικών ευρωπαϊκών κονδυλίων τα οποία ανέρχονται στα 259 εκατομμύρια ευρώ εκ των οποίων η Ελλάδα μέχρι το 2017 είχε λάβει μόνο τα 42 εκατομμύρια.

- Υπάρχει επίσης επείγουσα ανάγκη για τη δημιουργία νέων κέντρων υποδοχής στην ηπειρωτική κυρίως Ελλάδα. Στην Ειδομένη, για παράδειγμα, η συνεργασία με την ΠΓΔΜ ήταν πολύ καλή και η διαχείριση των ροών αποτελεσματική παρόλο που αυτές ανέρχονταν σε 5 ως 11 χιλιάδες αφίξεις/διελεύσεις ημερησίως. Από τις 21 Νοεμβρίου όμως του 2015, η ΠΓΔΜ έκλεισε μερικώς τα σύνορα της επιτρέποντας τη διέλευση μόνον των Σύριων, Αφγανών και Ιρακινών. Έτσι, λίγες χιλιάδες (αλλά συνεχώς αυξανόμενοι) Μαροκινοί, Ιρανοί, Παλαιστίνιοι και άνθρωποι άλλων εθνικοτήτων παρέμειναν παγιδευμένοι στην Ειδομένη με συνθήκες και καταστάσεις που δυσκολεύτηκε πολύ να χειριστεί τότε η ελληνική πολιτεία.

- Είναι αναγκαίο λοιπόν να υπάρξει μια ελληνοτουρκική συνεργασία μεταξύ της Αδριανούπολης και του Έβρου για τη δημιουργία δυνατοτήτων υποδοχής και στις δύο πλευρές των συνόρων, καθώς είναι πολύ πιθανό ότι η κακοκαιρία να ωθήσει τις ροές προς τα χερσαία σύνορα.

- Υπάρχει ανάγκη για καλύτερη χρήση της οργανωτικής και χρηματοοικονομικής ικανότητας των διεθνών οργανισμών όπως η Ύπατη Αρμοστεία σε παραμεθόριες περιοχές, όπου θα πρέπει να αναλάβουν έναν πιο κεντρικό ρόλο στη διαχείριση της πρώτης υποδοχής.

- Υπάρχει επείγουσα ανάγκη για την αύξηση του αριθμού των μηχανών Eurodac και του αντίστοιχου προσωπικού για τη λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων στα hotspots σε όλη τη χώρα, έτσι ώστε να αποφευχθούν οι καθυστερήσεις και οι προσωρινές κρίσεις κυρίως σε μικρούς χώρους, όπως τα νησιά, αλλά και ίσως στο μέλλον, στα χερσαία σύνορα.

- Να ενημερωθούν οι αιτούντες άσυλο σχετικά με τη δυνατότητα μετεγκατάστασης σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Μέχρι στιγμής, έχει θεωρηθεί θετικό στοιχείο ότι οι αιτούντες άσυλο δεν ενδιαφέρονται για τη διαμονή τους στην Ελλάδα, αλλά προχωρούν πολύ γρήγορα από μόνοι τους ή με τη χρήση των δικτύων διακινητών προς τα βόρεια.

Πράγματι, είχαμε δει αυτήν την προβληματική κατάσταση ήδη από το 2016, όταν 300 Σύριοι διαδήλωσαν στην Πλατεία Συντάγματος, αρνούμενοι να υποβάλουν αίτηση για άσυλο στην Ελλάδα, καθώς η στήριξη θα ήταν ελάχιστη και δεν υπήρχαν θέσεις εργασίας. Αυτή η διαμαρτυρία ανέδειξε ένα αργότερα μαζικό φαινόμενο: οι άνθρωποι εισέρχονται στην Ελλάδα, αλλά μέσα σε λίγες ημέρες ή εβδομάδες (ανάλογα με τους πόρους και τα δίκτυά τους) προχωρούν μέσω της ΠΓΔΜ και της βαλκανικής οδού προς άλλες ευρωπαϊκές χώρες και κυρίως προς τη Γερμανία. (Τριανταφυλλίδου,2015).

Η Ελλάδα βρίσκεται σήμερα σε κίνδυνο να μην προσελκύσει επαρκή αριθμό αιτούντων άσυλο, έτσι ώστε να ενεργοποιηθούν οι ποσοτώσεις για την μετεγκατάσταση. Μπορεί αυτό να μην είναι σαφές στον λόγο των ΜΜΕ, αλλά οι ποσοτώσεις για μετεγκατάσταση αφορούν τους αιτούντες άσυλο, και όχι απλώς τους ανθρώπους που εισέρχονται στην ΕΕ από την Ελλάδα και προχωρούν στη συνέχεια.

- Η αντιμετώπιση της δυσπιστίας των αιτούντων άσυλο είναι υψίστης σημασίας. Αυτήν τη στιγμή, Σύριοι ή Αφγανοί που φθάνουν στα ελληνικά νησιά και προωθούνται στην Αθήνα, δεν ενημερώνονται για την πιθανότητα μετεγκατάστασης, εφόσον υποβάλουν αίτηση για άσυλο στην Ελλάδα. Και ακόμα και όταν ενημερώνονται, φοβούνται ότι η μετεγκατάσταση μπορεί τελικά να μην πραγματοποιηθεί. Ένα επιπλέον αρνητικό σημείο είναι ότι ακόμα κι αν επιλεγούν για μετεγκατάσταση, δεν μπορούν να επιλέξουν τη χώρα προορισμού. Αν και σίγουρα το σύστημα μετεγκατάστασης έχει τα αδύνατα σημεία του, είναι απαραίτητο να γίνεται πλήρης και εμπειριστατωμένη ενημέρωση μέσω των ΜΚΟ και των εθελοντών σε μια γλώσσα που θα καταλαβαίνουν οι αιτούντες άσυλο. Αυτό μπορεί να γίνει μέσω έντυπου υλικού και μέσω προφορικών παρεμβάσεων στα μεγάλα κέντρα υποδοχής στα νησιά και στην Αθήνα.

- Η Ελλάδα, αν και μέχρι τώρα έχει κάνει αρκετά βήματα πάνω σε αυτό, πρέπει να εκπονήσει ένα σχέδιο κατανομής των αιτούντων άσυλο σε Δήμους σε όλη τη χώρα. Θα πρέπει να υπάρξει μια πρόσκληση για τους δήμους να φιλοξενήσουν εθελοντικά 5-30 οικογένειες ο καθένας (ανάλογα με το μέγεθος του κάθε δήμου – με έναν πρόχειρο υπολογισμό σε 325 δήμους κατανέμονται κατά μέσο όρο 20 οικογένειες, με μια μέση οικογένεια 6 ατόμων = συνολικά 39.000 άτομα). Πρόκειται για ένα σχέδιο διαχειρίσιμο σε τοπικό, καθημερινό, διαπροσωπικό επίπεδο, ιδίως σε μικρές πόλεις και χωριά. Δεν

πρέπει να προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι τα παιδιά θα είναι πιο εύκολο να ενσωματωθούν σε μικρά σχολεία και γειτονιές και οι ενήλικες θα μπορούν να βρουν θέσεις εργασίας στις τοπικές οικονομίες. Οι συγκεκριμένες θέσεις εργασίας ίσως θα είναι αρχικά χαμηλά στην εργασιακή ιεραρχία, αλλά εξακολουθεί κάτι τέτοιο να είναι καλύτερο από το να μένουν άνεργοι ή να διακινδυνεύουν τη ζωή τους μέσω της διέλευσης των Βαλκανίων.

Η ιστορία του Julien, του νεαρού πρόσφυγα από το Κογκό που έζησε στην Κόνιτσα και πέρασε με Πανελλήνιες εξετάσεις στο Πανεπιστήμιο τον Ιούνιο του 2015, μπορεί να χρησιμεύσει ως ένα καλό παράδειγμα για το πώς τέτοιες τοπικές διαδικασίες μπορούν να είναι επιτυχείς. Εξάλλου, ένα παρόμοιο σχέδιο έχει εφαρμοσθεί στην Φινλανδία με πρωτοβουλία του Ερυθρού Σταυρού, μετά από συμφωνία με την κυβέρνηση και σε συνεργασία με τον τοπικό ΔΟΜ, άλλες ΜΚΟ και τις τοπικές αρχές για την κοινωνική και οικονομική ένταξη των προσφύγων εκεί (Παντελάκος,2017).

- Ένα συνεταιρικό μοντέλο ενσωμάτωσης μπορεί να συσταθεί από το Υπουργείο Εσωτερικών, το Υπουργείο Κοινωνικών Υποθέσεων, το Υπουργείο Εργασίας και το Υπουργείο Παιδείας με τη συμμετοχή των ενδιαφερομένων μερών της κοινωνίας των πολιτών, σε πολλούς Δήμους. Ένα τέτοιο σχέδιο θα κινητοποιήσει και ενώσει την τοπική αυτοδιοίκηση, τις τοπικές ΜΚΟ, τις ομάδες πολιτών σε κάθε μικρή πόλη για να προετοιμαστούν για τη φιλοξενία των προσφύγων ως προς:

- την εύρεση στέγης (σε πολλές περιπτώσεις, τα διαμερίσματα είναι κλειστά αν δεν ενοικιάζονται - θα μπορούσαν να υπάρξουν περιπτώσεις όπου οι πολίτες να θέσουν τα διαμερίσματά τους στη διάθεση του δήμου για μια περίοδο 5 ετών με αντάλλαγμα ένα συμβολικό ποσό για την εκμίσθωση),

- την οργάνωση κάποιων μαθημάτων εκπαίδευσης από τους εθελοντές - για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας από ενήλικες, την επανακατάρτιση για συγκεκριμένα επαγγέλματα (για άνδρες και γυναίκες ξεχωριστά). Τα μαθήματα αυτά μπορούν να βασιστούν στις υφιστάμενες πρακτικές μαθημάτων για ανέργους ή άλλες ευπαθείς κοινωνικές ομάδες. Δεν υπάρχει καμία ανάγκη να ...εφεύρουμε νέα μαθήματα.

- την έκδοση αδειών εργασίας, παράλληλα με την έκδοση προσφυγικής ταυτότητας ή διεθνούς προστασίας, έτσι ώστε οι άνθρωποι να μπορούν να εργαστούν νόμιμα. Είναι πιθανό αυτές οι ροές των προσφύγων να έχουν θετικό αντίκτυπο στην ελληνική οικονομία, ιδιαίτερα αν κινητοποιήσουμε το ανθρώπινο, οικονομικό και κοινωνικό κεφάλαιο των ανθρώπων αυτών. Ας μην ξεχνάμε ότι οι πρόσφυγες που έρχονται στην Ελλάδα και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες είναι συχνά οι πιο επινοητικοί και σίγουρα πολύ αποφασισμένοι. Είναι σημαντικό να τους παραχθούν τα νομικά μέσα για να φτιάξουν τη ζωή τους στην Ελλάδα και για να αποφύγουμε την ενίσχυση της δράσης των εγκληματικών δικτύων ή της εκμετάλλευσής τους στην αγορά εργασίας (καθώς και του παράνομου ανταγωνισμού με το τοπικό εργατικό δυναμικό (Παντελάκος,2017).

- την ανάθεση ενός μέντορα για κάθε οικογένεια - π.χ. μια ντόπια γυναίκα / ένας ντόπιος άνδρας που γίνεται το πρόσωπο αναφοράς για τον αρχηγό της προσφυγικής οικογένειας, ένα ντόπιο παιδί που γίνεται ο φύλακας άγγελος του νέου μαθητή στο σχολείο, ένας ντόπιος δάσκαλος ή έναν κοινωνικός λειτουργός που βοηθά την οικογένεια συνολικά.

- Οι μεγάλες ΜΚΟ θα μπορούσαν να χρηματοδοτήσουν ένα ποσό για τα μικροέξοδα αυτών των οικογενειών κατά το πρώτο έτος της παραμονής τους στην Ελλάδα, με σκοπό την κάλυψη των άμεσων καθημερινών τους αναγκών. Τα κοινωνικά παντοπωλεία θα μπορούσαν επίσης να καλύψουν την παροχή τροφίμων κ.λπ. Αυτές οι πρακτικές πρέπει να συμπεριληφθούν στις μεγαλύτερες πρωτοβουλίες αλληλεγγύης που λαμβάνουν χώρα σήμερα στην Ελλάδα για την παροχή βοήθειας στους ντόπιους φτωχούς πληθυσμούς, είτε αυτοί είναι πολίτες ή αλλοδαποί.

- Διαχείριση συνόρων και καταπολέμηση των δικτύων διακίνησης.

Μια μεγαλύτερη πρόκληση για την Ελλάδα είναι ίσως η διαχείριση των συνόρων της, δεδομένου του ευαίσθητου χαρακτήρα της γεωπολιτικής μας γειτνίασης. Είναι πιθανό ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσπαθεί να ικανοποιήσει την Τουρκία προτείνοντας κοινές ελληνοτουρκικές περιπολίες των θαλασσιών συνόρων, σε μια προσπάθεια να εξαγοράσει τη συνεργασία της Τουρκίας για τη συνολική διαχείριση της κρίσης και ιδιαίτερα για την

αποτελεσματική εφαρμογή της συμφωνίας επανεισοδοχής που έχει συνάψει με την ΕΕ. (Παντελάκος,2017).

Η Ελλάδα πρέπει να δώσει έμφαση, σε αντίθεση, στην συλλογή πληροφοριών και τη συνεργασία για την καταπολέμηση των εγκληματικών δικτύων που εμπλέκονται στην παράνομη διακίνηση μεταναστών, όχι μόνο με την Τουρκία αλλά και με την ΠΓΔΜ και την Αλβανία. Αυτός είναι ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για την πρόληψη των θανάτων στη θάλασσα, ο οποίος δε θα εγείρει κανένα νομικό ζήτημα σχετικά με την ικανότητα διαχείρισης των συνόρων της Ελλάδας. Το θέμα είναι ευαίσθητο, καθώς η Ελλάδα αντιμετωπίζει δυσκολίες στις σχέσεις με τις τρεις χώρες. Παρά τις φιλικές συνομιλίες μεταξύ του πρωθυπουργού της Αλβανίας, με τον Έλληνα πρωθυπουργό κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεων των Ηνωμένων Εθνών στη Νέα Υόρκη τον Οκτώβριο του 2015, υπάρχουν τεταμένες σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών και δεδομένης της οικονομικής ύφεσης που μαστίζει την Αλβανία επίσης, η Ελλάδα και η ελληνική μειονότητα στην Αλβανία εμφανίζονται ως ένας βολικός αποδιοπομπαίος τράγος για να αποσπαστεί η προσοχή από τα εσωτερικά προβλήματα της χώρας. (Παντελάκος,2017).

Το ζήτημα της ονομασίας της ΠΓΔΜ παραμένει άλυτο, κάνοντας τη σχέση μεταξύ των δύο χωρών ιδιαίτερα δύσκολη και η νέα κυβέρνηση του ΑΚΡ στην Τουρκία είναι πιθανό να ακολουθεί μι πιο αλαζονική στάση προκειμένου να πιέσει τις ευρωπαϊκές χώρες για την κάλυψη των δικών της συμφερόντων. Έτσι, είναι πιθανό να υπάρχει ανάγκη για δηλώσεις συνεργασίας σε υψηλό επίπεδο που θα ακολουθηθούν από διπλωματική υποστήριξη και, κατόπιν, επιχειρησιακή υποστήριξη. Πρέπει να πεισθεί φυσικά και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ότι αυτός είναι ένας πιο αποτελεσματικός και ενδεδειγμένος τρόπος για να δράσει. Και να υποστηρίξει την Ελλάδα σε αυτή την προσπάθεια.

Όσον αφορά στη διαχείριση των συνόρων, θεωρείται πολύ σημαντική η συνεργασία με την Frontex καθώς αντί για τις κοινές περιπολίες με την Τουρκία πρέπει να εμπεδωθεί σε πολιτικό επίπεδο ότι τα σύνορα της ΕΕ φρουρούνται καλύτερα από τις ενωμένες δυνάμεις της Frontex, και όχι από μια χώρα που δεν είναι καν κράτος μέλος της ΕΕ. Η

υπενθύμιση της ύπαρξης μιας συνολικής διαδικασίας ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ, όπως τόνισε πρόσφατα ο πρωθυπουργός, είναι επίσης μια καλή στρατηγική.

- Στην πραγματικότητα, η Ελλάδα θα πρέπει να προτείνει σύμφωνα με το αναθεωρημένο Κοινό Σχέδιο Δράσης της ΕΕ με την Τουρκία, την κινητοποίηση της Frontex για να βελτιώσει την ικανότητα της Τουρκίας να διαχειρίζεται τα σύνορά της και να αποτρέψει τις αναχωρήσεις. Η περίπτωση της Ισπανίας και του Μαρόκου κατά την τελευταία δεκαετία, θα μπορούσε να χρησιμεύσει εδώ ως ένα χρήσιμο παράδειγμα: Η ΕΕ συνέδραμε το Μαρόκο και βελτίωσε την τεχνική του δυνατότητα να περιπολεί αποτελεσματικά τα σύνορά του μέσα από τις δράσεις της Frontex. Το ίδιο πρέπει να συμβεί και με την Τουρκία. Θα πρέπει να καταστεί σαφές εδώ ότι η Τουρκία, όσο κρίσιμος και αν είναι ο ρόλος της στην περιοχή, εξακολουθεί να είναι μια χώρα εκτός της ΕΕ.

- Σε συμφωνία για τη βελτίωση της διαχείρισης των ελληνοτουρκικών θαλάσσιων και χερσαίων συνόρων, υπάρχει ανάγκη να προβλεφθεί η δημιουργία hotspots επί του τουρκικού εδάφους, με την αποστολή αξιωματούχων της Frontex και της EASO εκεί. Αυτό θα βελτιώσει την ασφαλή διέλευση των αιτούντων άσυλο και θα μειώσει την πίεση στην Ελλάδα. Θα μειώσει επίσης το βάρος για τις Βαλκανικές χώρες αλλά και τα κέρδη των δικτύων διακίνησης ανθρώπων. Θα επηρεάσει την κοινή γνώμη σε όλη την Ευρώπη. (Παντελάκος,2017).

- Υπάρχει ανάγκη για μια εκστρατεία στα μέσα ενημέρωσης τόσο μέσω των συμβατικών μέσων μαζικής ενημέρωσης (εφημερίδες, τηλεοπτικά κανάλια), αλλά και των social media (facebook κλπ) που θα παρουσιάζει το επίπεδο της αλληλεγγύης και την κινητοποίηση του εθελοντισμού στην Ελλάδα. Αυτό είναι σημαντικό για να αλλάξει η εικόνα της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης όσον αφορά στους Έλληνες πολίτες που, δυστυχώς, γενικά απεικονίζονται ή προβάλλονται στερεοτυπικά ως τεμπέληδες που

συνταξιοδοτούνται στα 45 τους και αποφεύγουν να καταβάλουν φόρους. Εδώ η συμβολή της κοινωνίας των πολιτών και των μεγάλων διεθνών ΜΚΟ, με την υποστήριξη του OSF αλλά και οργανώσεων όπως το International Rescue Committee, της Διεθνούς Αμνηστίας και ούτω καθεξής, είναι ζωτικής σημασίας και πολύ χρήσιμη. (Παντελάκος,2017).

Συμπεράσματα

Με βάση τα παραπάνω, διαπιστώνεται ότι από τη στιγμή που ξέσπασε ο συριακός πόλεμος και ξεκίνησε το μεγάλο κύμα των προσφύγων, η κατάσταση στην Ελλάδα έχει γίνει πολύ κρίσιμη. Τα τελευταία χρόνια καλείται να διαχειριστεί ένα πολύ σοβαρό ζήτημα, καθώς χιλιάδες πρόσφυγες διαμένουν στη χώρα μας και είτε πρόκειται να αναζητήσουν την τύχη τους σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες είτε επιθυμούν να ζητήσουν άσυλο στην Ελλάδα. Αν και πλέον η εικόνα έχει βελτιωθεί σε σχέση με το ξέσπασμα του 2015, ωστόσο, το πρόβλημα παραμένει. Στα νησιά, οι εισροές κυρίως από την Τουρκία δεν έχουν σταματήσει και οι υποδομές και τα κέντρα φιλοξενίας αντιμετωπίζουν πλέον σοβαρά προβλήματα λόγω αυξημένου αριθμού φιλοξενουμένων. Κατά καιρούς, δεν λείπουν οι διαμαρτυρίες των προσφύγων για τις συνθήκες διαβίωσης αλλά και των κατοίκων των νησιών για τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και τις επιπτώσεις στην τοπική κοινωνία. Η ελληνική πολιτεία προσπαθεί με βάση τις ευρωπαϊκές αποφάσεις και βοηθούμενη από τις ευρωπαϊκές χρηματοδοτήσεις, να ανταπεξέλθει στις προκλήσεις του προβλήματος και να υλοποιήσει ένα οργανωμένο σχέδιο αντιμετώπισής του μέσα και από προγράμματα ένταξης των προσφύγων στην ελληνική κοινωνία. Δομές που δημιουργούνται ή έχουν δημιουργηθεί σε περιοχές της ηπειρωτικής Ελλάδας διευκολύνουν την αποσυμφόρηση στα νησιά. Επιπλέον, μέτρα σχετικά με την εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων στα ελληνικά σχολεία αλλά και τη διευκόλυνση

προσφύγων σχετικά με την ένταξή τους στην ελληνική κοινωνία, βελτιώνουν σε μεγάλο βαθμό τη διαβίωσή τους στις τοπικές κοινωνίες.

Ωστόσο, όσο υπάρχουν νέες ροές, το πρόβλημα θα παραμένει και θα δυσχεραίνει το έργο της ενσωμάτωσης και διαβίωσης των ταλαιπωρημένων αυτών ανθρώπων διότι δεν έχουν ακόμη επιτευχθεί συνθήκες κανονικότητας και σταθερότητας στην διαχείρισή του. Πολλοί είναι αυτοί που φεύγουν προς τη Δύση με νόμιμο ή και μη τρόπο και εξίσου πολλοί είναι κι εκείνοι που καθημερινά εισέρχονται στη χώρα μας. Τα νησιά δέχονται το μεγαλύτερο βάρος αυτής της κινητικότητας, και όσο και αν βελτιωθούν οι συνθήκες διαβίωσης, η αστάθεια στην περιοχή και η επαπειλούμενη αύξηση των μεταναστευτικών ροών θα γιγαντώνει το πρόβλημα και οι προβλέψεις για την επίλυσή του θα παραμένουν απαισιόδοξες. Μόνο μέσα από διεθνείς αποφάσεις, μέτρα και συνθήκες που θα οδηγήσουν στον τερματισμό των πολεμικών συγκρούσεων -κυρίως στη Συρία-, θα μπορέσει να αντιμετωπιστεί η πηγή του προβλήματος. Όσο βυσσοδομεί ο πόλεμος, τόσο τα τεράστια κύματα προσφύγων θα διέρχονται καθημερινά από τα ελληνικά σύνορα. Αν δεν δοθούν οριστικές λύσεις σε πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο μεταξύ των εμπλεκόμενων χωρών, δεν πρόκειται αντιμετωπισθεί το ζήτημα των μεταναστευτικών ροών και οι επιπτώσεις του συνεχώς θα βαραίνουν την ελληνική κοινωνία. Από την πλευρά της, η ελληνική πολιτεία γνωρίζοντας ότι αυτό το ζήτημα δεν πρόκειται να οδηγηθεί σύντομα σε λύση αλλά τουναντίον, θα μας απασχολεί για αρκετά ακόμα χρόνια, θα πρέπει να συνεχίσει να λαμβάνει μέτρα που θα διευκολύνουν τη διαβίωση των προσφύγων αλλά και θα τους προσφέρουν τα απαραίτητα εφόδια προκειμένου να απαλυνθεί το ψυχικό και σωματικό άλγος που υφίστανται, με στόχο να μπορέσουν να ενταχθούν ομαλά στην ελληνική κοινωνία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΗ

Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας (2017). *«Προσφυγική Κρίση»*, Ιανουάριος 2017

Dimakos, I. And Tasiopoulou, K. (2003) *Attitudes towards Migrants: what do Greek students think about their immigrant classmates? Intercultural Education*, 14, 3, 307-16.

Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (2016). «Οι συνθήκες διαβίωσης στα κέντρα υποδοχής και φιλοξενίας προσφύγων και μεταναστών», Έκθεση ΕΕΔΑ, Δεκέμβριος 2016

Κουτίβα Αν. (2009) «*Η συμβολή των Παιδαγωγικών Τμημάτων Δημοτικής Εκπαίδευσης στη διαπολιτισμική ετοιμότητα και επάρκεια των μελλοντικών δασκάλων- Μελέτη περίπτωσης του ΠΤΔΕ Πάτρας.*» Διπλωματική εργασία που υποβλήθηκε στο Πανεπιστήμιο Πατρών στο παιδαγωγικό τμήμα Δημοτικής εκπαίδευσης, Πάτρα

Κούτσης, Α. (1992). «*Μέση Ανατολή. Διεθνείς Σχέσεις και πολιτική ανάπτυξη*», Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1992, Τόμος Α'

Λυγερός, Σ.(2016).«*Ισλαμική τρομοκρατία*», Εκδόσεις Πατάκη

Παντελάκος Τ. Γ. (2017). «*Η διαχείριση των προσφυγικών ροών στη χώρα μας. Τι γίνεται στη Βόρεια Ελλάδα;*»

Παπαζώη Θ. (2016). *Ευρωπαϊκή πολιτική για την εκπαίδευση των μεταναστών και η πολιτική της Ελλάδας «Οι απόψεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας για την εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών στο Ελληνικό Δημοτικό Σχολείο» Διπλωματική εργασία, Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ*

Σκούρτου Ε., Βρατσάλης Κ, & Χ, Γκόβαρης, (2004). *Μετανάστευση στην Ελλάδα και Εκπαίδευση: Αποτίμηση της υπάρχουσας κατάστασης -Προκλήσεις και Προοπτικές βελτίωσης*, Αθήνα: ΙΜΕΠΟ

Συνήγορος του Πολίτη (2017). «*Η πρόκληση των μεταναστευτικών ροών και της προστασίας των προσφύγων*», Ειδική Έκθεση, Ζητήματα διοικητικής διαχείρισης και δικαιωμάτων, Απρίλιος 2017

Τριανταφυλλίδου Α. (2015).«*Μετατρέποντας την προσφυγική κρίση σε ευκαιρία; Τρέχουσες Προκλήσεις για την Ελλάδα*», Δεκέμβριος 2015, διαθέσιμο στο: <http://www.eliamer.gr/wp-content/uploads/2015/12/AnnaGR.pdf>

Τζωρτζοπούλου Μ, Κοτζαμάνη Α. (2008) Η εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών : διερεύνηση των προβλημάτων και της προοπτικής επίλυσής τους: κείμενα Εργασίας 2008/19. Αθήνα : Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.

Υπουργείο Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, 2015.«*Επιπτώσεις από τις Ροές Προσφύγων στα Νησιά του Αιγαίου*», Συνοπτική Έκθεση, Αθήνα, 17 Σεπτεμβρίου 2015

B. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Glass, C. (2016). «*Syria burning*», Εκδόσεις Διάμετρος

Cockburn P. (2014).«*Η επιστροφή των Τζιχαντιστών: Το Ισλαμικό Κράτος και η νέα εξέγερση των Σουνιτών*»

Γ. ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Ελευθεροτυπία, Τζαβάρα Κ.,«*Συρία: Εθνικό Συμβούλιο από την αντιπολίτευση, με στόχο την ανατροπή Άσαντ*», Ανάκτηση 11/09/2017

<http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos> HYPERLINK

["http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos&id=314846"](http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos&id=314846) HYPERLINK

["http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos](http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos) HYPERLINK

["http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos&id=314846"&](http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos&id=314846) HYPERLINK

["http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos&id=314846" id=314846"](http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos&id=314846) HYPERLINK

["http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos&id=314846"&](http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos&id=314846) HYPERLINK

["http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos&id=314846"](http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos&id=314846) HYPERLINK

["http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos"](http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos) HYPERLINK

["http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos&id=314846"&](http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos&id=314846) HYPERLINK

["http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos&id=314846" id=314846"](http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos&id=314846) HYPERLINK

["http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos&id=314846" id=314846"](http://www.enet.gr/?i=news.el.kosmos&id=314846)

BBC News, «*Syrian army tanks 'moving towards Hama'*», Ανάκτηση 11/09/2017

<http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-13343540>

Independent, Sengupta K., «*Syria's sectarian war goes international as foreign fighters and arms pour into country*», Ανάκτηση 12/09/2017

<http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/syrias-sectarian-war-goes-international-as-foreign-fighters-and-arms-pour-into-country-7216665.html>

I - samos, Δήμος Σάμου, «*Έτσι αντιμετωπίζει ο Δήμος Σάμου το μεταναστευτικό*», Ανάκτηση 15/09/2015

<http://www.i-samos.gr/%CF%84%CE%BF%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%BD%CE%AD%CE%B1/%CF%83%CE%AC%CE%BC%CE%BF%CF%82/4946-%CE%AD%CF%84%CF%83%CE%B9-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BC%CE%B5%CF%84%CF%89%CF%80%CE%AF%CE%B6%CE%B5%CE%B9-%CE%BF-%CE%B4%CE%AE%CE%BC%CE%BF%CF%82-%CF%83%CE%AC%CE%BC%CE%BF%CF%85-%CF%84%CE%BF-%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C.html>